

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ ΤΩΝ ΕΤΩΝ 1684-1686

Είναι ήδη γνωστόν τὸ ἐπιβληθὲν ἐν Κρήτῃ μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Χάνδακος φορολογικὸν σύστημα ἀπὸ τὰ δημοσιευθέντα εἰς τὰ «Κρητικά Χρονικά» ἔγγραφα τοῦ Τουρκικοῦ Ἀρχείου Ἡρακλείου¹. Περὶ τοῦ τρόπου ὅπως καθ' ὃν ἐφηρμόζετο τοῦτο ὑπὸ τῶν ὀργάνων τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας, ὡς καὶ περὶ τῆς σχετικῆς ἀντιδράσεως τῶν ὑποδούλων Κρητῶν, ἐλάχιστα καὶ γενικώτατα εἶναι αἱ μέχρι σήμερον γνώσεις μας².

Χρήσιμον ὄθεν ἐθεώρησα τὴν δημοσίευσιν ἔγγράφων τινῶν τοῦ Τ.Α.Η., παρεχόντων σημαντικὰς ἐπὶ τοῦ ὡς ἄνω θέματος εἰδήσεις. Ἡ ἐποχὴ, εἰς ἣν ἀναφέρονται ταῦτα, ἐκτείνεται εἰς τὰ ἔτη 1684-1686, ὑπῆρξε δέ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἔγγράφων, λίαν ταραχώδης : οἱ χριστιανοὶ καὶ τῶν τριῶν νομῶν τῆς Κρήτης προβαίνουν διὰ πρώτην φορὰν μετὰ τὴν ἄλωσιν εἰς ὁμαδικὰς διαμαρτυρίας πρὸς τὸν Σουλτᾶνον ἐναντίον τῶν διοικητικῶν τοῦ ὀργάνων, συνεπεία δὲ τούτων συγκαλεῖται ἕκτακτον ἀνακριτικὸν Διβάνιον ἐν Χάνδακι καὶ εἰς Πασᾶς κατατομεῖται.

Γενικῶς ἐκ τῶν ἔγγράφων καταφαίνεται ζωηρὰ ἡ ἐπιθυμία τῆς κεντρικῆς τουρκικῆς διοικήσεως νὰ πατάξῃ τὰς φορολογικὰς καὶ ἄλλας αὐθαιρεσίας τῶν ἐν Κρήτῃ ὀργάνων τῆς καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ οὕτω τὰ αἰτήματα τῶν χριστιανῶν. Δὲν εἶναι δὲ περίεργος ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία τῆς Ὑ. Πύλης, ὅταν συνδυασθῇ μὲ τὴν γενικωτέραν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τῆς : πρὸ ὀλίγων μηνῶν τὸ γόητρον τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας εἶχεν ὑποστῆ δεινὸν πλήγμα πρὸ τῶν τειχῶν τῆς Βιέννης, προσετίθετο δὲ καὶ νέα περιπλοκὴ τῶν πρὸς τὴν Ἑνετίαν σχέσεων, ἥτις ταχέως ἔμελλε νὰ καταλήξῃ εἰς μακροχρόνιον πόλεμον. Ἐπεβάλλετο ὄθεν ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἡ ἐξασφάλισις ἐν Κρήτῃ μιᾶς ὀπωσοῦν ἀνεκτῆς καταστάσεως, ὥστε νὰ ἀποφευχθοῦν ἐξ αὐτῆς ἐπικίνδυνοι ἀντι-

¹) Βλ. «Κρητικά Χρονικά» Α' [1947], σ. 84-92· πβλ. Ἀνδρέα Ἀνδροουλιδάκη, Τὸ ἐν Κρήτῃ εἰσαχθὲν φορολογικὸν σύστημα, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως αὐτῆς, Χανιά 1882.

²) George Finlay, The History of Greece, Edimburgh and London 1856, σ. 61. — Ψιλάκη, Ἱστορία τῆς Κρήτης, Γ', σσ. 29, 31 κ.έξ.

περισπασμοί³. Τὴν ἀδυναμίαν ταύτην ἐκμεταλλεύόμενος, φαίνεται, ὁ χριστιανικὸς πληθυσμὸς τῆς Κρήτης τολμᾷ διὰ πρώτην φορὰν νὰ καταγγέλλῃ τὰ ἀνώτερα ἐν Κρήτῃ διοικητικὰ ὄργανα καὶ νὰ διαμαρτύρεται ὁμαδικῶς⁴.

Σχετικῶς δὲ μὲ τὴν ἐπιείκειαν τῆς Ὑ. Πύλης νομίζω χρήσιμον νὰ προσθέσω τὰ ἑξῆς: ὁ Finlay γράφει, ὅτι μόνον τὸ 1691 διὰ πρώτην φορὰν ἐξεδόθησαν διατάγματα ἐπιβάλλοντα δικαιοσύνην καὶ ἰσότητα εἰς τὴν μεταχείρισιν τῶν ὑποδούλων, ἀποδίδει δὲ τὴν ἔκδοσιν τῶν διαταγμάτων αὐτῶν εἰς τὰς καλὰς διαθέσεις τοῦ τότε Μ. Βεζύρου Μουσταφᾶ Κιοπρουλῆ, τοῦ καὶ ἐναρέτου ἀποκαλουμένου, ἀδελφοῦ τοῦ Πορθητοῦ τοῦ Χάνδακος⁵. Ἐκ τῶν δημοσιευομένων ὁμῶς κατωτέρω ἔγγραφων⁶ καταφαίνεται, ὅτι τοιαῦται διαταγαί, τοῦλάχιστον ἐν Κρήτῃ, ἐξεδόθησαν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1684.

Δὲν πρέπει νὰ ἀπατηθῇ τις ἐκ τῶν ἐντολῶν καὶ αὐστηρῶν κυρώσεων αἵτινες περιέχονται εἰς τὰ δημοσιευόμενα ἔγγραφα, καὶ νὰ νομίσῃ ὅτι κατόπιν τούτων ἡ παντοειδὴς καταπίεσις κατὰ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Νήσου ἔπαυσε. Τὸ παράδειγμα τοῦ Διοικητοῦ Χάνδακος Ἀχμέτ Πασᾶ, ὁ ὁποῖος κληθεὶς νὰ ἐφαρμόσῃ τὰ ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν μέτρα παρέβαινε πρῶτος τὰς ἐντολὰς τῆς Κυβερνήσεώς του, πωλῶν τοὺς φόρους εἰς τοὺς ἄνδρας τῆς ἀκολουθίας τρυ⁷ καὶ παντοειδῶς αὐξάνων τὴν καταπίεσιν τοῦ πληθυσμοῦ, εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ἐφηρμόζοντο αἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διαταγαί⁸. Καὶ ἐκατατομήθη μὲν οὗτος, πιθανώτατα διὰ

³) Χαρακτηριστικὸν ἐπὶ τούτου εἶναι τὸ ὑπ' ἀριθ. μεταφράσεως 898 Τ.Α. Η. Κῶδ. 6ος, σ. 49 τοῦ 1685 φερμάνιον, δι' οὗ διατάσσεται ὁ Διοικητὴς Χάνδακος Σεῖτ Μουσταφᾶ Πασᾶς, «ὅπως οἱ ἄνδρες τοῦ Φρουρίου καὶ πάντες οἱ λοιποὶ ἐντεταλμένοι τὴν φρούρησιν στρατιωτικοὶ καὶ λοιποὶ ἀρχηγοὶ εὐρίσκονται παρόντες καὶ ἐτοιμοὶ εἰς τὰς θέσεις των καὶ ἐπαγρυπνώσιν ἐπ' αὐτῶν. Ἐπιμνήθητι ὅπως, ὃ μὴ γένοιτο, μὴ ἐπέλθῃ βλάβη ἢ ζημία εἰς τμημά τι καὶ ἄπεχε ἀπὸ πάσης ἀναβολῆς καὶ ἀμελείας». Τὴν ἀνησυχίαν ταύτην διὰ τὴν Κρήτην ἀπέδειξεν εὐλογον ἢ κατὰ τὸ 1692 ἀπόβασις τῶν Ἑνετῶν εἰς Χανιά, ἡ γνωστὴ ὡς ἀπόβασις Μοτσενίγκου (βλ. Pietro Garzoni, Istoria della Republica di Venezia, Venezia MDCCV, σ. 451 κ.ἑξ.· πβλ. Ψιλάκη, Γ', σ. 4).

⁴) Βλ. τὰ ὑπ' ἀριθ. 2, 4, 7 καὶ 11 δημοσιευόμενα ἔγγραφα· πβλ. Τ.Α.Η., κῶδιξ 4ος, σσ. 471, 472 τοῦ 1684.

⁵) Βλ. Finlay, ἔ.ἀ., σ. 25.

⁶) Βλ. τὰ ὑπ' ἀριθ. 2, 4 καὶ 15 ἔγγραφα· τὸ τελευταῖον — προκήρυξις τοῦ Γ. Διοικητοῦ Σεῖτ Μουσταφᾶ Πασᾶ πρὸς τὰς τοπικὰς ἀρχὰς τῆς Νήσου — εἶναι ἰδιαίτερος χαρακτηριστικόν.

⁷) Βλ. τὸ ὑπ' ἀριθ. 11 ἔγγραφον καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ τούτου περίληψιν.

⁸) Ἡ κατ' ἐντολὴν τοῦ Σουλτάνου ἐκδίκασις ὑπὸ τῶν Ἱεροδικῶν τῶν κα-

τὰς παραβάσεις του ταύτας, δὲν ἤρκεσεν ὅμως ἡ σκληρὰ αὕτη κύρωσις διὰ νὰ παραδειγματίσῃ τοὺς διαδόχους του: τὸ 1694 κατατομεῖται καὶ ἕτερος Διοικητής, ὁ Φιντικ Χατζῆ Μεχμέτ Πασᾶς, διὰ καταχρήσεις τοῦ Δημοσίου καὶ παντοειδεῖς καταπιέσεις εἰς βάρος τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ⁹. Τὰ ἔγγραφα διαμαρτυρίας τῶν ῥαγιαδῶν τῆς Κρήτης διὰ τὰς βιαιοπραγίας τῶν Διοικητῶν καὶ τῶν ἰσχυρῶν Ἀγάδων ἐξακολουθοῦν πολυάριθμα μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ΙΗ' αἰῶνος.

1.*

Κῶδιξ 4ος σελ. 310. Ἀριθ. μεταφράσεως 766.

Τὸ καύχημα τῶν δεδοξασμένων καὶ τῶν μεγαλοδώρων, ὁ συγκεντρῶν πάντα ἔπαινον καὶ πᾶσαν μεγαλοψυχίαν, εἰς δὲν ἀρμόζει ἡ μεγάλη εὐσπλαγχνία τοῦ αἰονίου βασιλέως, πρόην Ταγματάρχα τῶν Γενιτσάρων Ἀχμέτ¹⁰, αὐξηθεῖη τὸ κλέος σου.

Γενέσθω σοι γνωστὸν διὰ τοῦ παρόντος αὐτοκρατορικοῦ φερμανίου, ὅτι, ἐπειδὴ εἶσαι εἰς ἕκ τῶν ἱκανῶν, ὀνομαστῶν καὶ ἐμπείρων ὑπαλλήλων καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἄξιος εὐεργεσίας καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς μου εὐνοίας λόγῳ τῶν ἀπειρῶν σου τούτων ἠθικῶν προσόντων, ἐπεδαψίλευσα ἐπὶ σὲ τὴν βασιλικὴν μου εὐνοίαν καὶ ἠὐδόκησα διὰ τῆς παρούσης ἰδιογράφου τιμίας αὐτοκρατορικῆς μου διαταγῆς νὰ σοὶ ἀναθέσω ἀπὸ τῆς τετάρτης τοῦ μηνὸς Μουχαρέμ τοῦ παρόντος ἔτους χίλια ἑνετήκοντα πέντε, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Βεζύρου, τὴν διοίκησιν τοῦ Χάνδακος καὶ τοῦ Ἐγιαλειτίου Κρήτης. Ἐπὶ τῷ τέλει τούτῳ ἐγράφη καὶ ἀπεσιτάλη ἡ παροῦσα. Ἐντέλλομαι ὅθεν ἅμα τῇ λήψει τῆς ἰδιογράφου μου ταύτης τιμίας διαταγῆς καὶ συμφώνως τῷ πνεύματι ταύτης, νὰ μεταβῆς καὶ παραλάβῃς, μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ Βεζύρου, τὸ ταχύτερον καὶ ἄνευ τῆς παραμικρᾶς ἀναβολῆς καὶ καθυστερήσεως τὴν διοίκησιν

ταγγελιῶν τῶν ῥαγιαδῶν κατέληγε πάντοτε εἰς ὁμολογίαν τῶν τελευταίων, ὅτι ἔλαβον τὰ παρ' αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων ἀρπαγέντα κατόπιν προδικαστικοῦ «συμβιβασμοῦ» (βλ. ἔγγραφα 3, 5, 6, 8, 9, 10 καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ περίληψιν) ὁ φόβος ὁ ἐμπνεόμενος ὑπὸ τῶν παρόντων καταπιεστῶν ἦτο πάντοτε ἰσχυρότερος τῶν διαταγῶν τοῦ ἀπόντος Σουλτάνου!

⁹) Βλ. Τ.Α.Η. Κῶδιξ 8ος, σ. 113 τοῦ 1694.

* Ἡ δημοσίευσίς τῶν ἐγγράφων γίνεται κατὰ τὴν χρονολογικὴν τῶν σειρᾶν.

¹⁰) Εἶναι ὁ ἕβδομος μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Χάνδακος Γ. Διοικητῆς Κρήτης καὶ Πασᾶς (Μουχαφίξ) τοῦ φρουρίου Χάνδακος (βλ. ἀνέκδοτον κατάλογον Πασάδων Κρήτης εἰς τὰ ἐν τῷ Μουσείῳ Ἡρακλείου ἀποκείμενα χειρόγραφα Γεωργίου Νικολετάκη, ἔνθα ἀναφέρεται ὡς ὁ «πουρουνοῦζ (= χωρὶς μύτην) Ἀχμέτ Πασᾶς»). Ἡ σειρὰ τοῦ Πασᾶ τούτου συμφωνεῖ πρὸς τὸν ὑπ' ἐμοῦ, συμφώνως πρὸς τοὺς Κώδικας τοῦ Ἱεροδικείου, καταρτιζόμενον πίνακα τῶν Πασάδων τοῦ Χάνδακος ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐντεῦθεν.

τοῦ Χάνδακος καὶ τοῦ Ἐγιαλειτίου Κρήτης. Κατάβαλλε δὲ πᾶσαν προσπάθειαν καὶ πάντα ζῆλον ἐν τῇ διατηρήσει τῆς τάξεως τῆς χώρας ταύτης καὶ ἐν τῇ προστασίᾳ καὶ ὑπερασπίσει τῶν ῥαγιαδῶν, καθὼς καὶ ἐν τῇ ἐκτελέσει πασῶν τῶν ἐτέρων αὐτοκρατορικῶν μου διαταγῶν, ἀποστέλλων τὸ ταχύτερον ἄνθρωπόν σου ὅπως φροντίσῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ μπερατίου σου. Οὕτω πίστευε εἰς τὸ ἱερόν σύμβολον.

Ἐγράφη ἀρχὰς τοῦ μηνὸς Μουχαρέμ τοῦ εὐλογημένου τοῦ ἔτους χίλια ἐνεήκοντα πέντε¹¹. Ἐξ Ἀδριανουπόλεως

Ἐλήφθη εἰς τὰς 10 τοῦ μηνὸς Ῥεμπιουλεβέλ 1095¹².

Ἐπικυροῦνται ἡ γνησιότης τοῦ παρόντος

Μεχμέτ Ἱεροδίκης Κωνσταντινουπόλεως

Κύριε Ἰλάσθητι τούτου.

2.

Κῶδιξ 4ος σελ. 320. Ἀριθ. μεταφράσεως 773.

Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Ἀχμέτ Πασᾶν, διοικητὴν τοῦ Ἐγιαλειτίου Κρήτης καὶ τοῦ φρουρίου τοῦ Χάνδακος, καὶ πρὸς τὸν Ἱεροδίκην τῆς πόλεως ταύτης.

Γενέσθω ὑμῖν γνωστόν, ὅτι οἱ ῥαγιαδες Νήσου Κρήτης διὰ τριῶν ἀναφορῶν των πρὸς τὸν αὐτοκρατορικόν μου θρόνον μοὶ γνωστοποιοῦν, ὅτι μολονότι εἶχεν ἀποσταλῆ προηγουμένως αὐτόγραφος αὐτοκρατορικὴ μου διαταγή, ὅπως μὴ καταπιέζωνται ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς οἱ πτωχοὶ ῥαγιαδες δι' αὐθαιρέτων ἀναγκαστικῶν φόρων, ἐν τούτοις οἱ διοικηταὶ Κρήτης, Χανίων καὶ ὁ Βέης Ῥεθύμνης, οἱ Κετχουντάδες τούτων, οἱ Βοϊβόδαι καὶ οἱ ἄνδρες τῆς ἀκολουθίας των, παρὰ τὸν Ἱερόν Νόμον, τοὺς Κανονισμοὺς καὶ παρὰ τὴν αὐτοκρατορικὴν διαταγὴν, εἰσπράττουσιν παρ' αὐτῶν καθ' ἕκαστον ἔτος δύο χιλιάδες τριακόσια ἐξήκοντα ἕξ γρόσια ἐπὶ πλέον τοῦ κεφαλικοῦ φόρου των ὡς καὶ ὑπὸ τύπον φυλάξεως πύργων χίλια ἑξακόσια γρόσια καὶ ὁδοιπορικῶν πεντακόσια ἑβδομήκοντα τρία γρόσια. Καὶ οἱ Κετχουντάδες δὲ αὐτῶν εἰσέπραξαν παρ' ἑκάστου φορολογουμένου δώδεκα γρόσια, ἥτοι τὸ ὅλον δέκα χιλιάδες πενήκοντα ἕξ γρόσια. Κατὰ τὴν ἐποχὴν δὲ τοῦ ἄλωνισμοῦ λαμβάνοντες παρ' ἑκάστου φορολογουμένου δύο κοιλὰ σίτου ἢ ἀπὸ ἕνα γρόσιον εἰσέπραξαν παρ' αὐτῶν ἕνδεκα χιλιάδες τετρακόσια ἐξήκοντα δύο γρόσια. Ἐπίσης ὑπὸ τύπον φόρου μέλιτος καὶ ἐλαίου εἰσепράχθησαν παρ' αὐτῶν πεντακόσια πενήκοντα γρόσια. Ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ δὲ δι' ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ τέως Δεφτερδάρη Ἀχμέτ Ἐφένδη ἐβλάβη ὁ ἐναπομένων

¹¹) 8 Δεκεμβρίου 1683.

¹²) 15 Φεβρουαρίου 1684.

ἀδιάθετος σῖτος, εἰσεπράχθησαν παρ' αὐτῶν δύο χιλιάδες γρόσια. Ὁμοίως ὑπὸ τύπον φόρου κριθῆς πεντακόσια γρόσια, φόρου καυσοξύλων ὀκτὼ χιλιάδες ἑπτακόσια γρόσια, ἰδιαιτέρως δὲ εἰσπράττονται παρ' αὐτῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν ἀλωνίων πεντακόσια γρόσια. Ἐπίσης λαμβάνουν παρ' ἐκάστου φορολογουμένου μίαν ὄρνιθα καὶ ἓνα φορτίον ἄχυρα, διὰ φόρον δὲ τεσκερέδων εἰσεπράχθησαν παρ' αὐτῶν ἔνδεκα χιλιάδες τετρακόσια ἑξήκοντα δύο γρόσια. Ὑπὸ τύπον φόρου αἵματος εἰσεπράχθησαν διὰ τοὺς αὐτοκτονοῦντας ἢ διὰ φυσικοῦ θανάτου ἀποθνήσκοντας δώδεκα χιλιάδες ἑξακόσια γρόσια, μὲ τὴν πρόφασιν δὲ ὅτι «πρὸ εἴκοσι πέντε ἢ τριάκοντα ἔτων ἐξηφανίσθησαν ἐκ τοῦ χωρίου σας τρία ἄτομα» εἰσέπραξαν παρ' αὐτῶν ἀπὸ διακόσια ἢ τριακόσια γρόσια. Ἐπίσης, λαμβάνοντες καθ' ἕκαστον εἷς παρ' ἐκάστου φορολογουμένου ὑπὸ τύπον ἐπιδιορθώσεως φρουρίων, παρ' ἄλλων μὲν ἓνα κιβώτιον ἀσβέστου ποσότητος τεσσάρων κανταρίων παρ' ἄλλων δὲ ἓνα γρόσιον δι' ἕκαστον κιβώτιον, εἰσέπραξαν δύο χιλιάδες ἑκατὸν γρόσια. Ἐπίσης ὑπὸ τύπον τζερεμὲ εἴκοσι ἑξ χιλιάδες πεντακόσια γρόσια. Κατὰ τὰς ἡμέρας δὲ τοῦ θερινοῦ καύσωνος ἀναγκάζουν αὐτοὺς νὰ φέρουν ἑξ χιλιάδες τριακόσια φορτία χιόνος.

Γνωστοποιοῦντες λοιπὸν οὗτοι, ὅτι διὰ τοιούτων καὶ ἄλλων παρομοίων προφάσεων εἰσπράττονται παρ' αὐτῶν σημαντικὰ ποσὰ καὶ ὅτι εἶναι ἄπειροι καὶ ἄνευ τέλους αἱ τυραννίαι καὶ αἱ καταπιέσεις τὰς ὁποίας ὑφίστανται, αἰτοῦνται τὴν ἐκδοσιν αὐτοκρατορικοῦ μου δρισμοῦ ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Σὺ ὅθεν ὁ ἐξοχώτατος Βεζύρης φρόντισον, μετὰ τὴν ἱερονομικὴν ἐκδίκασιν ἐκάστης ὑποθέσεως, ὅπως τὰ χρηματικὰ ποσὰ ὅσα ἐλήφθησαν παρὰ τῶν πτωχῶν ῥαγιάδων, κατὰ παράβασιν τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, τῶν κανονισμῶν καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς μου διαταγῆς, εἴτε παρὰ τοῦ τέως διοικητοῦ Χίνδακος Ἁλῆ Πασᾶ¹³, τοῦ διοικητοῦ Χανίων Μουσιῆ Πασᾶ¹⁴, τοῦ Βέη Ρεθύμνης, εἴτε παρὰ τῶν Βοϊβόδα, τῶν Κεϊχουντιάδων καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ἀναληφθῶν παρὰ τῶν πτωχῶν ῥαγιάδων, παρ' οἰουδήποτε καὶ ἂν ἀποδειχθῆ ὅτι ἐλήφθησαν ταῦτα. Ἐφ' ὅσον δὲ δὲν ἐπιστραφοῦν ταῦτα καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ἐκδικασθῶν ἱεροδικαστικῶς αἱ ὑποθέσεις των, νὰ μὴ ἐπιτρέψῃς εἰς τοὺς ἐχθροὺς τούτους τῶν ῥαγιάδων τὴν ἐκ τῆς νήσου ἀναχώρησίν των. Ἐπὶ τῷ τέλει δὲ ὅπως ἀπὸ σήμερον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπαγορευθῆ καὶ παρεμποδισθῆ εἰς τὴν τάξιν ταύτην τῶν τυράννων,

¹³) Γνωστὸς ἐκ τοῦ καταλόγου Γωργ. Νικολετᾶκη ὡς «Σούγιολιζου (= ὑδρονόμος) Ἁλῆ Πασᾶς».

¹⁴) Δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν Κατάλογον Πασάδων Κρήτης τὸν δημοσιευθέντα ὑπὸ τῆς Γ. Τουρκικῆς Διοικήσεως Κρήτης καὶ μεταφρασθέντα ὑπὸ Γ. Καλαϊσιᾶκη (βλ. «Μύσων» Γ', σ. 193).

καταπιεστῶν καὶ ἀδικούντων, ἤτοι εἰς τοὺς διοικητὰς Χάνδακος, Χανίων, Βέην Ῥεθύμνης καὶ τοὺς Βοϊβόδας αὐτῶν, νὰ καταπιέζουν καὶ καταταυραννοῦν τοὺς πτωχοὺς ῥαγιάδες, ἐξεδόθη ἡ παροῦσα διαταγή μου.

Ἐνταῦθα τῇ λήψει ταύτης, ἐνεργῶν συμφώνως πρὸς τὸ ἐπὶ τούτοις γραφὲν ὑψηλὸν φερμάνιον μου, φρόντισον σὺ ὁ ἐξοχώτατος Βεζύρης, ὅπως ἐπιληφθῆς τῆς ἱεροδικαστικῆς ἐκδικάσεως τῶν ὑποθέσεων τούτων. Καὶ ἐφ' ὅσον δὲν ἐπιστραφοῦν εἰς τοὺς ῥαγιάδες τὰ παρὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον, τοὺς κανονισμοὺς καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν μου διαταγὴν εἰσπραχθέντα καὶ ἱεροδικαστικῶς ἀποδειχθέντα ποσὰ ταῦτα, εἴτε παρὰ τοῦ τέως διοικητοῦ Χάνδακος Ἀλῆ Πασᾶ, εἴτε παρὰ τοῦ διοικητοῦ Χανίων Μουสลῆ Πασᾶ, τοῦ Βέην Ῥεθύμνης, εἴτε παρὰ τῶν Βοϊβόδα, τῶν Κετχουντάδων καὶ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, μὴ ἐπιτρέψῃς εἰς τοὺς ἐχθροὺς τούτους τῶν ῥαγιάδων τὴν ἐκ τῆς νήσου ἀναχώρησιν. Φρόντισον νὰ ἀπονεμηθῇ δικαιοσύνη, νὰ ἐμποδισθοῦν καὶ ἀποκρουσθοῦν ἀπὸ σήμερον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς πᾶσαι αἱ παρὰ τῆς τάξεως ταύτης τῶν τυράννων, καταπιεστῶν καὶ ἀδικούντων, ἤτοι παρὰ τῶν διοικητῶν Χάνδακος καὶ Χανίων, τοῦ Βέην Ῥεθύμνης καὶ τῶν Βοϊβόδα, εἰς βάρος τῶν πτωχῶν ῥαγιάδων καταπιέσεις καὶ καταθλίψεις. Οὕτω γίνωσκε καὶ εἰς τὸ ἱερὸν μου σύμβολον πίστευε.

Ἐγράφη μεσοῦντος τοῦ μηνὸς Σαφῆρ τοῦ αἰσίου τοῦ ἔτους χίλια ἐνενήκοντα πέντε ¹⁵.

Ἐκ τῆς περιφρουρήτου Ἀδριανουπόλεως
Ἐλήφθη τῇ 15ῃ Ῥεμπιουλαχίρ 1095 ¹⁶.

3.

Κῶδιξ 4ος, σελ. 315. Ἀριθ. μεταφράσεως 769.

Συμφώνως πρὸς τὸ ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον ¹⁷, τὸ κοινοῦ ἐκ τῆς πρωτευούσης διὰ χειρὸς τοῦ ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου ἐκλαμπροτάτου καὶ εὐγενεστάτου κλητῆρος Ἀλῆ Ἀγᾶ, οὗ αὐξηθεῖη τὸ κλέος, καὶ ὅπερ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἐν ἐνεργείᾳ διοικητὴν τοῦ Ἐγιαλειτίου Κρήτης, νήσου τῆς Μεσογείου Θαλάσσης, καὶ ἐν τῇ φρουρᾷ τοῦ Χάνδακος διατελοῦντα πεφωτισμένον βεζύρην Ἀχμέτ Πασᾶν καὶ πρὸς ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον θεράποντα, καὶ δι' οὗ παραγγέλλεται, ὅπως ἐξετασθῆ ἱεροδικαστικῶς καὶ διαπιστωθῆ, ἐὰν ὁ τέως διοικητὴς τῆς νήσου ἐξοχώτατος Ἀλῆ Πασᾶς, ὁ διοικητὴς Χανίων Μουสลῆ Πασᾶς, ὁ Βέης τοῦ Σαντζακίου Ῥεθύμνης, οἱ Κετχουντάδες, Βοϊβόδαι ἢ οἱ ἀνθρωποὶ αὐ-

¹⁵) 22 Ἰανουαρίου 1684.

¹⁶) 22 Μαρτίου 1684.

¹⁷) Βλ. τὸ ἐνταῦθα δημοσιευόμενον ὑπ' ἀριθ. 2 ἔγγραφο.

τῶν εἰσέπραξαν παρὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον καὶ τὰς ὑφισταμένας ὑψηλὰς διατάξεις παρὰ τῶν ξαγιάδων τῆς νήσου ταύτης διάφορα ποσὰ καὶ ἐξακριβωμένου τούτου νὰ ἐπιστραφοῦν ταῦτα εἰς τοὺς δικαιούχους, συμμορφούμενοι πρὸς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο φερμάνιον προσηγάγομεν διὰ μέσου τοῦ ὡς εἴρηται κλητῆρος ἐνώπιον τοῦ Ἱεροῦ τούτου Συμβουλίου τὸν Ὁσμὰν Ἀγὰν, Κετχουντιὰν τοῦ ἐξοχωτάτου Ἀλῆ Πασᾶ, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου ἐνεφανίσθησαν ἐν σώματι οἱ ξαγιάδες τῆς Ἐπαρχίας Πεδιάδος, διαμερίσματος Χάνδακος, καὶ κατέθεσαν τὰ ἀκόλουθα: Ὑπολογίσαντες μεταξὺ ἡμῶν τὰ ποσὰ, ἅτινα παρανόμως εἰσέπραξαν παρ' ἡμῶν οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἐξοχωτάτου Ἀλῆ Πασᾶ, εὗρομεν ὅτι ἀνέρχονται ταῦτα εἰς τὸ ποσὸν τῶν δύο χιλιάδων διακοσίων δέκα γροσίων. Ὄταν δὲ δι' ἀγωγῆς ἐζητήσαμεν τὴν ἐπιστροφὴν τούτων, ὁ Ὁσμὰν Ἀγὰς ἠρνήθη ὅτι εἰσέπραξε παρ' ἡμῶν τὰ χρήματα ταῦτα, προᾶγμα ὅπερ ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὴν δημιουργίαν ἀντεγκλήσεων καὶ διαπληκτισμῶν μετ' αὐτοῦ. Τῇ μεσολαβῆσει ὁμως τρίτων προσώπων καὶ ἐπὶ τῷ γνωμικῷ ὅτι «τὸ συμβιβάζεσθαι εἶναι ἢ καλυτέρα δικαστικὴ ἀπόφασις», συνεβιβάσθημεν μετ' αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐννεακοσίων πενήκοντα γροσίων. Ἀπεδέχθημεν τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον καὶ εἰσπράξαντες τὸ ποσὸν ἐξωφλήσαμεν ὀριστικῶς τὴν πρὸς ἡμᾶς ὀφειλὴν τοῦ Ὁσμὰν Ἀγὰ, Κετχουντιὰ τοῦ ἐξοχωτάτου βεζύρου. Ἐὰν δὲ εἰς τὸ μέλλον ἐγερωθῇ ἀγωγή τις διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην εἴτε αὐτοπροσώπως ἐκ μέρους ἡμῶν εἴτε διὰ πληρέξεουσίων μας, νὰ μὴ γίνεται αὕτη ἀποδεκτὴ παρὰ τῶν δικαστῶν. Μετὰ τὴν ἱερονομικὴν ἐπικύρωσιν πάντων τούτων κατεχωρίσθη τῇ αἰτήσει ἢ προᾶξις αὕτη ὧδε τῇ δεκάτῃ πέμπτῃ τοῦ μηνὸς Ῥεμπιουλαχίρ τοῦ ἔτους χίλια ἐνενήκοντα πέντε¹⁸.

Οἱ μάρτυρες: Ἀχμέτ Ἀγὰς ἐκ τοῦ Σώματος τῶν Σέρτουρνα, Ἀχμέτ Ἐφένδης Δεφτερδάρης, Σεῖχ Μεχμέτ Ἐφένδης, Χουσεῖν Ἀγὰς, ἀρχιδουρφόρος, Μεχμέτ Ἀγὰς τοῦ ἀριστεροῦ τάγματος.

4.

Κῶδιξ 4ος, σελ. 440. Ἀριθ. μεταφράσεως 858.

Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν διοικητὴν Κρήτης (δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα), πρὸς τὸν Ἱεροδίκη Χάνδακος καὶ τὸν Δεφτερδάρην τῆς νήσου.

Γενέσθω ὑμῖν γνωστὸν διὰ τοῦ παρόντος αὐτοκρατορικοῦ μου φερμανίου, ὅτι οἱ μοναχοὶ τῆς νήσου Κρήτης δι' ἀναφορᾶς των πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν Διβάνιον μου μοὶ γνωστοποιοῦν ὅτι, ὅταν κατεκτήθη ἡ νῆσος Κρήτη, καθωρίσθη, ὅπως καταβάλλουν οὗτοι πρὸς τὸ Δημόσιον διὰ τὰς περιουσίας τῶν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ εὗρισκομένων Μονῶν

¹⁸⁾ 22 Μαρτίου 1684.

τὸ ἐν δέκατον, σχετικῶς δὲ ἐδόθησαν εἰς χειρὰς αὐτῶν ἱερὰ μπεράτια σαφῶς ἀναφέροντα τοῦτο. Καίτοι δὲ δὲν ἔπρεπε νὰ καταπιέζωνται οὗτοι δι' ἀπαιτήσεις πέραν τοῦ καθορισθέντος τούτου ποσοῦ, ἐν τούτοις οἱ διάφοροι προὔχοντες, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνατίθεται ὑπὸ τῶν Δεφτερδάρηδων ἢ εἰσπραξίς, λαμβάνουν παρ' αὐτῶν τὸ δέκατον πέμπτον καὶ δέκατον ἕκτον¹⁹, ταλαιπωροῦν δὲ καὶ καταθλίβουν καὶ κατατυραννοῦν αὐτοὺς διὰ χωροφύλακος (κολιτζῆ), ζητοῦντες παρ' αὐτῶν δῶρα, ἔλαιον, μέλι καὶ τὰ παρόμοια τούτοις προϊόντα. Ἐξαιτούμενοι νῦν οὗτοι, ὅπως μὴ ἀνατίθεται ἢ εἰσπραξίς ἐκ μέρους τῶν Δεφτερδάρηδων εἰς ἄλλα πρόσωπα, ἀλλὰ νὰ διενεργῆται αὕτη μέσον τοῦ ἰδίου Δεφτερδάρη καὶ ἐπὶ βάσει τοῦ ἐνὸς ἐπὶ τῶν δέκα καὶ ὅπως μὴ ταλαιπωρῶνται καὶ καταπιῶνται διὰ περιπλέον ἀπαιτήσεων, παρακαλοῦν τὴν ἕκδοσιν ἱερᾶς ἐπὶ τούτῳ διαταγῆς μου. Γενομένης ὅθεν ἐρεῦνης εἰς τὰ ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ ἀρχαιοφυλακείῳ μου φυλασσόμενα βιβλία τοῦ ἀρχιλογιστηρίου, διεπιστώθη ἐκ τῆς ἐξαχθείσης ὑποσημειωματικῆς ἐκθέσεως, ὅτι ὁ εἰσπράξις κατ' ἀποκοπὴν φόρος²⁰ τῶν ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ Μονῶν ἀνέρχεται εἰς πέντε φορτία, ὅκτι χιλιάδες διακόσια εἴκοσι ἐννέα ἄσπρα²¹. Βάσει λοιπὸν τῆς ὑποσημειωματικῆς ταύτης ἐκθέσεως καὶ συμφώνως πρὸς τὸν Ἱερὸν Νόμον καὶ τὰς κανονιστικὰς διατάξεις ἐξεδόθη τὸ παρὸν φερμάνιον μου.

Ἐντέλλομαι ἅμα τῇ λήψει τοῦ ἱεροῦ τούτου ὁρισμοῦ μου, ὅπως συμμορφούμενοι πρὸς τοῦτο προβῆτε συμφώνως καὶ πρὸς τὰς ἔγγραφάς τῶν βιβλίων τοῦ λογιστηρίου, εἰς τὴν εἰσπραξίαν τῶν πέντε φορτίων, ὅκτι χιλιάδων διακοσίων εἴκοσι ἐννέα ἄσπρων, εἰσπράξις κατ' ἀποκοπὴν φόρον τῶν ὡς εἴρηται Μονῶν. Νὰ μὴ ταλαιπωρῶνται καὶ καταπιέζωνται ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς οἱ Μοναχοὶ τῆς νήσου μὲ ἐπιπλέον διὰ χωροφυλάκων ἀπαιτήσεις δώρων, μέλιτος, ἐλαίου καὶ μὲ διαφόρους ἄλλας προφάσεις. Νὰ μὴν ἐπιτρέψητε τὴν δημιουργίαν νέων παραπόνων διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, οὔτε νὰ παρουσιασθῇ περίπτωσις ἀποστολῆς νέας διαταγῆς. Οὕτω γινώσκετε. Τὸ ἱερὸν σύμβολον καὶ τὸν αὐτοκρατορικὸν μου ὁρισμὸν ἔχοντες ὑπ' ὄψιν καὶ καλῶς φυλάσσοντες, ἐμπιστεύεσθε εἰς ταῦτα.

¹⁹) Ἦτοι εἰς τὰς ἑκατὸν ὀκάδας ἐλάμβανον 15 ἢ 16 ὀκάδας. Ἡ εἰσπραξίς τῆς δεκάτης δὲν διενεργεῖτο καθ' ἐνιαῖον τρόπον εἰς ὅλα τὰ τμήματα τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας. Οὕτω εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν εἰσπράττετο ἐπὶ τῶν 8 ὀκάδων μία ὀκά, εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐπὶ 5, 6, 7 καὶ 10 ὀκάδων μία ὀκά, εἰς τινὰς δὲ ἄλλους νομοὺς ἀκόμη περισσότερον (βλ. Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1947, σ. 98, ἐν τῇ λέξει Aşar).

²⁰) Οὕτω μεταφράζω τὸν γνωστὸν ἐν Κρήτῃ φόρον τοῦ μουκαττᾶ.

²¹) Τὸ φορτίον ἴσον πρὸς 100.000. Ἐνταῦθα συνολικῶς 508.229 ἄσπρα.

Ἐγράφη τῇ δεκάτῃ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς Ῥεμπιουλαχίρ τοῦ ἔτους χίλια ἑνεήκοντα πέντε²².

Ἐκ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ἔδρας.

5.

Κώδιξ 4ος, σελ. 321. Ἀριθ. μεταφράσεως 774.

Συμφώνως πρὸς τὸ ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον τὸ ἀπευθυνόμενον πρὸς τὸν ἤδη ἐν ἐνεργείᾳ διοικητὴν τοῦ Ἐγιαλειοῦ Κρήτης τετιμημένον βεζύρην Ἀχμέτ Πασᾶν καὶ πρὸς ἐμὲ τὸν ταπεινὸν θεράποντα, διὰ τοῦ ὁποίου παραγγέλλεται ὑμῖν ὅπως ἐκδικασθῆ ἱεροδικαστικῶς ἢ ὑπόθεσις καὶ ἐπιστραφοῦν, μετὰ τὴν ἀποδεικτικὴν διαδικασίαν, εἰς τοὺς δικαιοῦχους τὰ χρηματικὰ ποσὰ, ἅτινα παρὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον καὶ τὰς ὑφισταμένας διατάξεις εἰσέπραξαν ὁ Κετχουντὰς καὶ ἡ ἀκολουθία τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ πεφωτισμένου βεζύρου Ἀλῆ Πασᾶ, τέως διοικητοῦ τοῦ Ἐγιαλειοῦ Κρήτης, νήσου τῆς Μεσογείου Θαλάσσης, καὶ ὁ ἐξοχώτατος Μουολῆς Πασᾶς, διοικητῆς τῆς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ πόλεως Χανίων ὁ Κετχουντὰς καὶ ἡ ἀκολουθία αὐτοῦ, ὁ ἐντιμώτατος Ἐλχάτζ Μεχμέτ, Βέης τοῦ Σαντζακίου Ῥεθύμνης καὶ ἡ ἀκολουθία αὐτοῦ, συμμορφούμενοι πρὸς ταῦτα συνεκροτήσαμεν παρουσία τοῦ ἐπίτηδες διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην διορισθέντος ἐκ μέρους τῆς ὑψηλῆς Αὐτοκρατορίας ἐνδοξοτάτου καὶ εὐγενεστάτου κλητῆρος Ἀλῆ Ἀγᾶ, οὗ ἀῤῥηθεῖη τὸ κλέος, ὑψηλὸν Ἱεροδικαστικὸν Συμβούλιον καὶ σεπτὴν ὁμήγουριν τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας, ἐνώπιον τοῦ ὁποίου προσήχθη ὁ ἤδη Βέης τοῦ Σαντζακίου Ῥεθύμνης Ἐλχάτζ Μεχμέτ Βέης, ἐπὶ παρουσία τοῦ ὁποίου ἐμφανισθέντες οἱ Τζοβάνης υἱὸς Τζώριτζη, Κετχουντὰς²³ τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ ῥηθέντος Σαντζακίου, καὶ λοιποὶ ἄλλοι, Τζανῆς υἱὸς Ἀντώνη, Κετχουντὰς τοῦ Ἀγίου Βασιλείου καὶ λοιποί, ὁ Κετχουντὰς τοῦ Μυλοποτάμου Μᾶρκος καὶ ἄλλοι κατέθεσαν ὁμοφώνως τὰ ἀκόλουθα: Δηλοῦμεν ὅτι οὔτε ὁ Βέης Ῥεθύμνης ἐξοχώτατος καὶ φιλεύσπλαγχος Ἐλχάτζ Μεχμέτ Βέης, οὔτε ἡ ἀκολουθία αὐτοῦ εἰσέπραξαν παρ' ἡμῶν ἓνα ὀβολὸν ἢ ἐν ἄσπρον παρὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον καὶ τὰς ὑφισταμένας διατάξεις. Διάγοντες ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἐξοχωτάτου ἐν πλήρει ἡσυχίᾳ καὶ ἀνέσει καὶ ὄντες ἀπολύτως εὐχαριστημένοι καὶ ἱκανοποιημένοι ἐκ τῶν καλῶν πράξεων τοῦ τε ἐξοχωτάτου καὶ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ, οὐδεμίαν ἀγωγὴν οὔτε διένεξίν τινα ἔχομεν τόσον μετὰ τοῦ ἐξοχω-

²²) 25 Μαρτίου 1684.

²³) Καὶ Κεχαγιᾶς· οὕτω ἐκαλοῦντο οἱ χριστιανοὶ Πρόεδροι τῶν Ἐπαρχιῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων.

τάτου ὅσον μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ. Τῇ αἰτήσῃ κατεχωρίσθη ἡ προῶ-
ξις αὕτη ὧδε τῇ 20ῇ Ῥεμπιουλαχίῳ 1095²⁴.

Οἱ μάρτυρες : Ῥαμαζὰν Ἀγᾶς, Δεφτεροδὰρ Ἀχμέτ Ἐφένδης, Ἀβ-
δοῦλ Κερίμ Σουγιολτζῆς, Ἐμποῦ Βεκῆρ Ἐφένδης Μουτεβελῆς, Μεχ-
μέτ Ἐφένδης γραμματεὺς, Μουσιλῆ Ἐφένδης.

6.

Κῶδιξ 4ος, σελ. 324. Ἀριθ. μεταφράσεως 777.

Συμφώνως πρὸς τὸ ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον, ὅπερ ἐγρά-
φη μεσοῦντος τοῦ μηνὸς Σαφῆρ τοῦ αἰσίου τοῦ ἔτους χίλια ἐνενήκοντα
πέντε καὶ ἐκομίσθη διὰ χειρὸς τοῦ ἐκλαμπροτάτου Ἀλῆ Ἀγᾶ, ἐκ τῶν
ἀγάδων τοῦ ἐξοχωτάτου Μ. Βεζύρου, καὶ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἤδη ἐν
ἐνεργείᾳ διοικητὴν τοῦ Ἐγιαλειοῦ Κρήτης καὶ ἐν τῇ φρουρᾷ τοῦ Χάν-
δακος διατελοῦντα πεφωτισμένον βεζύρην Ἀχμέτ Πασᾶ καὶ πρὸς ἐμὲ
τὸν ταπεινὸν θεράποντα καὶ παραγγέλλει, ὅπως ἐξετασθῇ ἡ ὑπόθεσις καὶ
διαπιστωθῇ, ἐὰν ὁ τέως διοικητὴς τῆς νήσου καὶ τοῦ φρουρίου Χάν-
δακος ἐξοχώτατος Ἀλῆ Πασᾶς, ὁ τέως διοικητὴς τῶν Χανίων Μου-
σιλῆ Πασᾶς, ὁ Βέης τοῦ Σαντζακίου Ῥεθύμνης, οἱ Κεϊχουντιάδες, Βοϊ-
βόδαι ἢ οἱ ἄνδρες τῆς ἀκολουθίας αὐτῶν εἰσέπραξαν παρὰ τὸν Ἱερὸν
Νόμον καὶ τὰς ὑφισταμένας ὑψηλὰς διατάξεις παρὰ τῶν ῥαγιάδων τῆς
νήσου Κρήτης διάφορα ποσά, συμμορφούμενοι πρὸς ταῦτα συνεκρο-
τήσαμεν ἐν Χάνδακι ἑξαήμερον διβάνιον, εἰς τὸ ὁποῖον, κατόπιν
παραγγελίας εἰς τὰς Ἐπαρχίας καὶ χωρία, ὅπως προσέλθουν ἅπαντες
οἱ ἔχοντες παράπονα κατὰ τῶν ὡς ἀνωτέρω ἀναφερομένων, ἐνεφανί-
σθησαν οἱ γάλλοι ἔμποροι τῶν Χανίων καὶ ὁ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γάλλος
Πρόξενος Μιλλότι, οἵτινες καὶ κατέθεσαν τὰ ἀκόλουθα : Ἐσχάτως ὁ Χα-
σὰν Ἀγᾶς εἰσέπραξε παρ' ἡμῶν ἀδίκως ἀπὸ ἀξίαν ἐλαίου, συμφώνως
πρὸς τὸν ἀνὰ χειρὰς μας ἀναλυτικὸν πίνακα, δύο χιλιάδες ἑπτακόσια
ἑβδομήκοντα πέντε γροῖσια. Ὅταν ἠγείραμεν ἀγωγὴν κατ' αὐτοῦ, οὗτος
ἠρηγήθη δι' ἑλαβε παρ' ἡμῶν τὰ χρήματα ταῦτα. Συνεπεία δὲ τούτου
συνέβησαν πλείισται ὄσαι διενέξεις καὶ σφοδρότατοι διαπληκτισμοὶ με-
ταξὺ ἡμῶν καὶ αὐτοῦ. Τότε τῇ μεσολαβῆσει τρίτων προσώπων συνεβι-
βάσθημεν μετ' αὐτοῦ ἀντὶ χιλίων πεντακοσίων ἀσλανίων γροσίων καὶ
ἀφοῦ ἀπεδέχθημεν τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον, εἰσεπράξαμεν ἀνελλιπῶς
τὸ ποσὸν τοῦτο παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ Χασὰν Ἀγᾶ. Δηλοῦμεν ὅθεν, δι'
ἐξωφλήσαμεν πᾶσαν ἀπαίτησίν μας προερχομένην ἐκ δοσοληψιῶν μετὰ
τοῦ Χασὰν Ἀγᾶ μέχρι τῆς ἡμερομηνίας τοῦ παρόντος ἐγγράφου καὶ
δι' οὗ δὲν ἔχομεν λαμβάνειν παρ' αὐτοῦ ἐν ἄσπρον ἢ ἓνα ὀβολόν. Ἐ-

²⁴) 27 Μαρτίου 1684.

ὄν δὲ ἀπὸ σήμερον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀναφυῆ διένεξις τις μετ' αὐτοῦ ἢ ἐγεροθῆ ἀγωγή τις διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην κατ' αὐτοῦ εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε διὰ πληρεξουσίου ἐκ μέρους μας, τὰ μὴ γίνηται αὕτη ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῶν δικαστῶν. Μετὰ τὴν ἱερονομικὴν ἐπικύρωσιν, κατεχωρίσθησαν ταῦτα ὧδε τῇ εἰκοστῇ ἐννάτῃ τοῦ μηνὸς Ῥεμπιουλαχλο τοῦ ἔτους χίλια ἑνετήκοντα πέντε²⁵.

Οἱ μάρτυρες : Ἀχμέτ Ἀγᾶς Τουρναϊζῆ Μπασῆς, τὸ στήριγμα τῶν ὑψηλῶν καὶ ὑπερόχων προσώπων, Ἀχμέτ Ἐφένδης Δεφτεροδάρης, Ῥαμαζὰν Ἀγᾶς διακεκριμένος προὔχων καὶ Τζεμπειζῆ Μπασῆς, Ἀβδούλ Κερίμ Ἀγᾶς ἐκ τῶν διακεκριμένων ἀρχηγῶν καὶ ἀρχιπυροβολητῆς, Μουσὴ Ἀγᾶς διακεκριμένος σπαχῆς ἐκ τῶν ἰππέων τοῦ δεξιοῦ τομέως.

7.

Κῶδιξ 4ος, σελ. 472. Ἀριθ. μεταφράσεως 876.

Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Ἱεροδίκην Ῥεθύμνης.

Γενέσθω σοι γνωστόν, ἅμα τῇ λήπει τῆς αὐτοκρατορικῆς μου ταύτης διαταγῆς, ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ Σαντζακίου Ῥεθύμνης τῆς νήσου Κρήτης, δι' ἀναφορῶν των πρὸς τὸν ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν μου θρόνον, μοὶ γνωστοποιοῦν ὅτι, μολονότι ἀπαγορεύεται ἡ εἰσπραξις φόρου αἵματος διὰ τοὺς ἀποθνήσκοντας συνελεῖα ἀπανθρακώσεων, πνιγμοῦ ἐν ὕδατι, κατασπαράξεως ὑπὸ ἀγρίου θηρίου ἢ λόγῳ κατασχεύσεως τοίχου τινός, εἴτε διότι κατέπεσεν τις ἐκ τοῦ ὄνου ἢ τοῦ ἵππου του ἢ διότι ἐπλήγη ὑπὸ κεραυνοῦ, καθὼς καὶ διὰ τοὺς αὐτοκτονοῦντας, οἱ στρατιωτικοί, λέγοντες εἰς αὐτοὺς «διεπράχθη φόρος μεταξὺ ὑμῶν καὶ συνεπῶς πληρώσατε φόρον αἵματος», καταδυναστεύουν αὐτοὺς παρὰ τὸν Ἱερόν Νόμον, τοὺς ἐν ἰσχύϊ κανονισμοὺς καὶ τὸν ὑφιστάμενον κώδικα. Ἐπὶ τῷ τέλει δὲ θεραπείας καὶ ἀπαλλαγῆς των ἀπὸ τοῦ κακοῦ τούτου, αἰτοῦνται οὗτοι τὴν ἐκδοσὴν ἱερᾶς μου ἐπὶ τούτοις διαταγῆς.

Ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὄθεν, ὅπως μὴ συμβαίῃ τοιοῦτόν τι, ἐξεδόθη ὁ ἱερός μου σῶτος ὁρισμός. Ἄμα τῇ λήπει τούτου, ἀρμοδίως μεριμνῶν ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ καὶ ἐνεργῶν μετὰ δικαιοσύνης καὶ ἀμεροληψίας, ἐξέτασον μετὰ προσοχῆς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἐὰν δὲ ἔχη αὕτη ὡς ἀναφέρεται, ἔχε ὑπ' ὄψιν σου ὅτι, κατὰ τὰς εὐτυχεῖς ἡμέρας τῆς βασιλείας μου²⁶, κατ' οὐδένα λόγον θέλει χορηγηθῆ ἡ αὐτοκρατορικὴ μου συναίνεσις, ὅπως καταδυναστεύωνται οἱ ῥαγιαδες. Ἡ εἰσπραξις φόρου αἵματος κατηγορηματικῶς ἀπαγορεύεται. Φρόντισον νὰ ἀπαλλα-

²⁵) 5 Ἀπριλίου 1684.

²⁶) Τοῦ Σουλτάν Μεχμέτ τοῦ 4ου (1648-1687).

χιλοῦν οἱ θραγιάδες ἀπὸ τοῦ κακοῦ τούτου, ἀπαγόρευσον δὲ εἰς τοὺς Τοπάρχας καὶ τὴν τάξιν τῶν στρατιωτικῶν νὰ εἰσπράττουν παρ' αὐτῶν ἔστω καὶ ἐν ἄσπρον ἢ ὀβολὸν ὑπὸ τύπαν φόρου αἵματος, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι διεπράχθη φόκος μεταξὺ αὐτῶν, διότι κατέπεσαν ἐκ τοῦ ἵππου, ὄνου ἢ δένδρου ἢ διότι κατέσφραυσεν ἐπ' αὐτῶν τριῆχος, ἢ διότι ἀπηνθρακώθησαν ἢ ἐπκίγησαν ἢ κατεσπαράχθησαν ὑπὸ ἀγρίων θηρίων ἢ ἐπλήγησαν ὑπὸ κεραυνοῦ, εἴτε διότι ηὔτοκτόνησαν. Μὴ ἐπιτρέψῃς εἰς οὐδένα τὴν δημιουργίαν πραγμάτων ἀκτιβαινόντων πρὸς τὸν Ἱερόν Νόμον, τὸν κώδικα καὶ τὴν ἱεράν μου διαταγὴν. Φρόντισον, ὅπως μὴ παρασιῇ ἀνάγκη ἀποστολῆς καὶ ἄλλης διαταγῆς διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Οὕτω γίνωσκε. Τὸν ἱερόν μου ταῦτον ὀρισμὸν, ἀφοῦ ἀναγκάσῃς, πικράδος εἰς τοὺς θραγιάδες πρὸς φύλαξιν. Εἰς τὸ ἱερόν μου ἀύμβολον ἐμπιστεύθητι.

Ἐγράφη κατὰ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς Ῥεμπιουλαχίρ τοῦ ἔτους χίλια ἑνεήκοντα πέντε²⁷⁾.

Ἐκ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ἔδρας.

Ἐλήφθη τῇ πρώτῃ τοῦ μηνὸς Τζεμαζιελαχίρ τοῦ ἔτους 1095²⁸⁾.

Ὁμοίου περιεχομένου εἶναι καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. μεταφ. 875 (Τ.Α.Η. Κῶδ. 4ος σ. 471) ἔγγραφον, ὅπου ἀναφέρονται παράπονα τῶν κατοίκων τοῦ χ. Πισκοπὴ Ῥεθύμνης καὶ παραγγέλλεται ἡ διεγέργεια σχετικῶν ἀνακρίσεων.

8.

Κῶδιξ 4ος, σελ. 337. Ἀριθ. μεταφράσεως 794.

(Ὁ πρόλογος ὡς εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 3, 5 καὶ 6 ἔγγραφα).

Κατόπιν τούτου, προσῆλθον ἐνώπιον τοῦ ἐν τῷ Λιβανίῳ Χάνδακος συνελθόντος καὶ ἐπὶ ἑξαήμερον διαρκέσαντος Ἱεροδικαστικοῦ Συμβουλίου οἱ ἐκ τῶν κατοίκων τῶν χωρίων Ἐπαρχίας Κισάμου, παραρτήματος πόλεως Χανίων, Παπαῖ Πειτράκης υἱὸς Μύρη, ὁ Κετχουντὰς τοῦ Καστελλίου Πατάλος υἱὸς Τζανῆ, ὁ Ἐπίσκοπος Μακάρο²⁹⁾ καὶ λοιποὶ ἄλλοι, οἵτινες κατέθεσαν ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ὑπὲρ οὗ τὸ ἔγγραφον τοῦτ' Ἰασὰν Ἀγᾶ, Κετχουντᾶ τοῦ ἐξοχωτάτου Μουσιῆ Πατᾶ, τὰ ἀκόλουθα: Πρὸ καιροῦ εἴχομεν ἐγείρει ἀγωγὴν κατὰ τοῦ Ἰασὰν Ἀγᾶ διότι οὗτος ἀδίκως καὶ παρανόμως εἰσέπραξε παρ' ἡμῶν, συνωδὰ τῷ εἰς χεῖράς μας ἀναλυτικῶ πίνακι, τρεῖς χιλιάδες διακόσια ἑνδεκα γρόσια. Κατὰ τὴν δίκην, ὁ Ἰασὰν Ἀγᾶς, ἠρονήθη ὅτι ἔλαβε παρ' ἡμῶν τὰ χρήματα ταῦτα, συνειπεία δὲ τούτου ἐδημιουργήθησαν μεταξὺ μας πλεῖσταται ὄσαι διενέξεις

²⁷⁾ 5 Ἀπριλίου 1684.

²⁸⁾ 6 Μαΐου 1684.

²⁹⁾ Ve Piskopi Makaro = Ἐπίσκοπος Μακάριος (ἄγνωστός μοι ἄλλοθεν).

καὶ σφοδρότατοι διαπληκτισμοί. Τῇ μεσολαβῆσει ὄμως τρίτων προσώπων συνεβιβάσθημεν μετ' αὐτοῦ ἀντὶ χιλίων πεντακοσίων ἀσλανίων γροσίων, ποσὸν ὅπερ ἐλάβομεν ἀνελλιπῶς παρ' αὐτοῦ. Δηλοῦσιν οὖν ὅτι ἐξώφλησαν πᾶσαν αὐτῶν ἀπαίτησιν καὶ ὅτι, ἐὰν εἰς τὸ μέλλον ἀναφυῇ διαφορὰ τις εἴτε ἀγωγὴ διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, νὰ μὴ γίνεταί αὕτη ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῶν δικαστῶν. Τῇ πρώτῃ Τζεμαζίουλεβέλ τοῦ ἔτους χίλια ἑνεήκοντα πέντε⁸⁰.

Οἱ μάρτυρες: Ὁ διακεκριμένος μεταξὺ τῶν γραφέων Δεφτεροδὰρ Ζαδὲ Ἀχμέτ Ἐφένδης, ὁ ἐκλαμπρότατος μεταξὺ τῶν ἀρχόντων Ῥαμαζὰν Ἀγᾶς, Τζεμπειζῆ Μπασῆς, ὁ ἐκ τῶν σπαχήδων ἐκλαμπρότατος Ἀβδουὺλ Κερίμ Ἀγᾶς υἱὸς Μεχμέτ ἀρχιπυροβολητῆς, ὁ διακεκριμένος μεταξὺ τῶν ὀμηλίκων τοῦ Μουσλῆ Ἀγᾶς υἱὸς Ἀβδουλμενάν, ὁ διακεκριμένος μεταξὺ τῶν ὁμοίων τοῦ Χουσεῖν Ἀγᾶς υἱὸς Ἀβδουὺλ Βεχὰπ καὶ λοιποί.

9.

Κῶδιξ 4ος, σελ. 327. Ἀριθ. μεταφράσεως 781.

(Ὁ πρόλογος ὡς εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 3, 5, 6 καὶ 8 ἔγγραφα).

Κατόπιν τούτου προσῆλθον συνωδὰ τῇ ὑψηλῇ αὐτοκρατορικῇ διαταγῇ καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ἀλῆ Ἀγᾶ εἰς τὸ Ἱεροδικαστικὸν Συμβούλιον, τὸ συνελθὸν ἐπὶ ἑξαήμερον ἐν τῷ Διβανίῳ Χάνδακος, παρόντων καὶ τῶν κάτωθι τοῦ παρόντος ὑπογραφομένων Μουσουλμάνων, οἱ Γέρθο⁸¹ υἱὸς Νικόλα καὶ Σωφρόνης υἱὸς Σταμάτη, ἐκ τῶν κληρικῶν τῶν εἰς τὴν πόλιν τῶν Χανίων ὑπαγομένων Μονῶν τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Μπαλῆ Μαναστήρ⁸², Σελβιλῆ Μαναστήρ⁸³, Ἀκ Μαναστήρ⁸⁴ καὶ Κουππελῆ Μαναστήρ⁸⁵, οἵτινες κατέθεσαν, ἐπὶ παρουσίᾳ

⁸⁰) 6 Ἀπριλίου 1684.

⁸¹) Θὰ πρόκειται μᾶλλον περὶ Ἱεροθέου.

⁸²) Ἡ Μονὴ ἢ ἔχουσα ἢ παράγουσα μέλι. Μὲ τὸ τουρκικὸν τοῦτο ὄνομα οὐδεμία Μονὴ ἀκούεται σήμερον ἐν τῷ νομῷ Χανίων. Θὰ πρόκειται μᾶλλον περὶ τῆς Μονῆς Γουβερνέτο ἢ Γδερνέτο, ἧτις ἐκέκτητο ἄλλοτε μελισσοκήπους (βλ. <Κρητικά> [Χανίων], Α' [1930], σ. 13).

⁸³) Ἡ κυπαρισσοβριθῆς Μονή. Οὕτω ἐχαρακτηρίζετο καὶ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων ἢ Μονὴ τῆς Ἀγίας Τριάδος τῶν Τζαγκαρολῶν ἐκ τῆς κυπαρισσοφύτου ἔγθεν καὶ ἔνθεν λεωφόρου, τῆς ἀγούσης κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν πύλην εἰσόδου τῆς Μονῆς (βλ. Ψιλᾶκη, Γ', σ. 210 καὶ ΕΕΒΣ, Θ', σ. 289 καὶ 313).

⁸⁴) Ἡ λευκὴ Μονή. Δὲν γνωρίζω ποία ἐκ τῶν τεσσάρων Μονῶν τοῦ Ν. Χανίων ὀνομάσθη οὕτω ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἴσως ἢ Μονὴ Γωνιάς. Ἀποκλείεται ἢ γυναικεία Μονὴ τῶν Καλογραιῶν ἐν Κορακιάς, ὡς οὔσα παράρτημα τῆς Μονῆς Γουβερνέτου (βλ. Ν. Ἰ. Παπαδάκη, Ἡ Ἐκκλησία Κρήτης, Χανιά 1936, σ. 89).

⁸⁵) Ἡ θολωτή, ἢ ἔχουσα τροῦλλον Μονή. Οὕτω ὀνόμαζον οἱ Τούρκοι τὴν

τοῦ ὑπὲρ οὗ τὸ ἔγγραφον τοῦτο Χασὰν Ἀγᾶ, Κετχουντὰ τοῦ ἐξοχωτάτου Μουσλῆ Πασᾶ τὰ ἀκόλουθα: "Ὅταν ἐσχάτως, συνωδὰ τῷ αὐτοκρατορικῷ φερμανίῳ, ἐζητήσαμεν παρὰ τοῦ Χασὰν Ἀγᾶ δι' ἀγωγῆς, τὴν ὁποίαν ἠγείραμεν κατ' αὐτοῦ, τὴν ἐπιστροφὴν τῶν δύο χιλιάδων τριακοσίων δέκα τεσσάρων γροσίων, τὰ ὁποῖα οὗτος, συμφώνως πρὸς τὸν ἀνὰ χειρὸς μας ἀναλυτικὸν πίνακα, ἀδίκως εἰσέπραξε παρ' ἡμῶν, τότε ἠρνήθη οὗτος, ὅτι εἰσέπραξε ταῦτα. Συνεπεία τῆς ἀρνήσεως ταύτης, ἤλθομεν εἰς πλεῖστας ὄσας διενέξεις καὶ σφοδροτάτους διαπληκτισμοὺς μετ' αὐτοῦ. Τῇ ἐπεμβάσει ὁμοῦ διαφόρων προσώπων, συνεβιβάσθημεν μετ' αὐτοῦ, ἀντὶ χιλίων τριακοσίων γροσίων. Δεχθέντες τὸν συμβιβασμὸν τοῦτον, καὶ λαβόντες ἀνελλιπῶς παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ Χασὰν Ἀγᾶ τὸ ποσὸν τοῦτο, ἐξωφλήσαμεν πᾶσαν ἀπαίτησίν μας προερχομένην ἐκ δολησιῶν μετ' αὐτοῦ μέχρι τῆς ἡμερομηνίας τοῦ παρόντος ἔγγραφου. Δηλοῦμεν ὅτι δὲν ἔχομεν λαμβάνειν παρ' αὐτοῦ οὔτε ἐν ἄσπρον, οὔτε ὀβολόν. Ἐὰν δὲ εἰς τὸ μέλλον ἀναφυῇ διένεξις τις ἢ ἐγερωθῇ ἀγωγή τις κατ' αὐτοῦ εἴτε προσωπικῶς εἴτε διὰ πληρεξουσίου, νὰ μὴ γίνεται αὐτὴ ἀποδεκτὴ παρὰ τῶν δικαστῶν. Μετὰ τὴν ἱερονομικὴν ἐπικύρωσιν, κατεχωρίσθησαν ταῦτα τῇ αἰτήσει ᾧδε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς Τζεμαζίουλεβὲλ τοῦ ἔτους χίλια ἑνεήκοντα πέντε⁸⁶.

Μάρτυρες: οἱ προηγούμενοι.

10.

Κῶδιξ 4ος, σελ. 324. Ἀριθ. μεταφράσεως 778.

(Ὁ πρόλογος ὡς εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 3, 5, 6, 8 καὶ 9 ἔγγραφα).

Κατόπιν τούτου, προσῆλθον εἰς τὸ Ἱεροδικαστικὸν Συμβούλιον, τὸ συνελθὸν ἐπὶ ἐξαήμερον ἐν τῷ Διβανίῳ Χάνδακος, ἐπὶ παρουσίᾳ καὶ τῶν κάτωθι τοῦ παρόντος ὑποφαινομένων Μουσουλμάνων, οἱ ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ γνωστοῦ χωρίου τοῦ ὀνομαζομένου Χασὰν Πασᾶ Κολοῦ⁸⁷,

Μονὴν τῆς Χρυσοπηγῆς (βλ. Ἱστορίαν τῆς Κρήτης ἀγνώστου συγγραφέως ἐκδοθεῖσαν τουρκιστὶ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖσι τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐνθα ἐν σελ. 59 σημειοῦται ἀντίκρου τοῦ ὀνόματος τῆς Μονῆς Χρυσοπηγῆς ἢ τουρκικὴ αὐτῆς ὀνομασία *Κουπελῆ Μαναστήρ*. Βλ. ὁμοίως καὶ *Tarihî Naima*, παλαιὰ τουρκικὴ ἔκδοσις ἀχρονολόγητος, τομ. 4ος, σ. 125, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῶν Χανίων [1645], «ὁ Βέης τοῦ Μποζαβὰκ μετὰ τοῦ στρατοῦ ἔλαβε θέσεις εἰς τὸ φυλακεῖον *Κουπελῆ Κιλίσα*».

⁸⁶) 8 Ἀπριλίου 1684.

⁸⁷) Οὐδὲν προάστειον τῶν Χανίων ἀκούεται σήμερον μὲ τὴν ὀνομασίαν ταύτην, ἢ ὁποία σημαίνει: πολεμικὸς τομεὺς Χασὰν Πασᾶ. Κατὰ τὴν ἀπόβασιν τῶν Τούρκων εἰς Χανιά, (1645) ἀναφέρεται ἐν τῇ *Tarihî Naima*, σ. 121 ὅτι «ἠγνοίχθησαν προχώματα ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς ἐκκλησίας *Κωνσταντίνου*, ὅστις

ὑπαγομένον εἰς τὴν πόλιν τῶν Χαρίων, Δημήτρης υἱὸς Μανώλη, ἕτερος Δημήτρης υἱὸς Γιάννη, Τζανάκης υἱὸς Ἀντώνη καὶ Νικολὸς υἱὸς Γιάννη καὶ λοιποὶ ἄλλοι ῥαγιάδες, οἵτινες ὁμοφώνως κατέθεσαν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ὑπὲρ οὗ τὸ ἔγγραφο τοῦτο Χασὰν Ἀγᾶ, Κετχουντᾶ τοῦ ἐξαχωτάτου Μουσλῆ Πασᾶ, τὰ ἀκόλουθα: Ὅταν ἐσχάτως, συμφώνως πρὸς τὸ ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν φερμάνιον, ἠγείραμεν ἀγωγήν κατὰ τοῦ Χασὰν Ἀγᾶ καὶ ἐζητήσαμεν, βάσει τοῦ εἰς χεῖράς μας ἀναλυτικοῦ πίνακος, τὴν ἐπιστροφήν τῶν χιλίων πεντακοσίων ὀκτὼ ἄσλανίων γροσίων, τὰ ὅποια ἀδίκως εἰσέπραξε παρ' ἡμῶν, ἠρονήθη οὗτος τὴν ἐπιστροφήν των. Λόγω τῶν ἀναφρυσῶν τότε πλείστων ὄσων διενέξεων καὶ σφοδρῶν διαπληκτισμῶν, παρενέβησαν μεταξὺ ἡμῶν διάφορα ἄτομα, τὰ ὅποια μᾶς συνεβίβασαν ἀπὸ ἐξακοσίων εἴκοσι πέντε ἄσλανίων γροσίων καὶ οὕτω ἐξωφλήσαμεν μετ' αὐτοῦ πᾶσαν ἀπαίτησίν μας προερχομένην ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Δηλοῦμεν, ὅτι ἀποσύρομεν πᾶσαν κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν μας καὶ ὅτι, ἐὰν ἀπὸ σήμερον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀναφυῆ διενέξεις τις ἢ ἐγεροθῆ ἀγωγή τις κατ' αὐτοῦ εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε διὰ πληρεξουσίου, δεχόμεθα νὰ μὴ γίνεται αὕτη ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῶν δικαστῶν. Μετὰ τὴν ἱεροκομικὴν ἐπικύρωσιν κατεχωρίσθησαν ταῦτα ὧδε τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς Τζεμαζίουλεβὲλ τοῦ ἔτους χίλια ἑνενηκοντα πέντε⁸⁸.

Οἱ μάρτυρες: ὁ διακεκριμένος μεταξὺ τῶν ὀμηλικῶν τοῦ Ἀχμέτ Ἀγᾶς Σέρτουρας, ὁ διακεκριμένος σπαχῆς Δεφτερδὰρ Ἀχμέτ Ἐφένδης, Μουσταφᾶς Ἐφένδης υἱὸς Ἰσμαήλ, Μουσταφᾶς Ἀγᾶς υἱὸς Μεχμέτ, Ὁμέρ Ἀγᾶς υἱὸς Μουρτζεζῆ, Ἐλχὰτζ Χουσεῖν καὶ λοιποί.

Κατὰ τοῦ Χασὰν Ἀγᾶ, Κετχουντᾶ τοῦ Μουσλῆ Πασᾶ, κατέθεσαν ὁμοίως οἱ ἐκ Μονεμβασίας προερχόμενοι καὶ ἐν Χανίοις ἐμπορευόμενοι, Γιαννάκης υἱὸς Μανώλη καὶ Γιάννης υἱὸς Τζανῆ (ἴδε μετάφρασιν ἀριθ. 811. Κῶδ. 4ος, σελ. 290), οἱ ἐκ τῶν κατοίκων τῶν χωρίων τῆς Ἐπαρχίας Ἀποκορώνου Παπᾶ Σταμάτης υἱὸς Γεώργη, Παπᾶ Κωνσταντῆς υἱὸς Γεωργίου, υἱὸς Γιάννη (μετάφ. ἀριθ. 812. Κῶδ. 4ος, σ. 293), ὁ ἐν Χάνδακι ἀρμένιος ἔμπορος Ὁβανέζ (μετάφ. ἀριθ. 792. Κῶδ. 4ος, σελ. 336), ὁ ἐν Χανίοις ἐνετὸς ἔμπορος Μεναχίμ υἱὸς Μωϋσῆ, «ἐκ τῆς τάξεως τῶν ἐκεῖσε ὑποτεταγμένων Ἰουδαίων» (μετάφ. ἀριθ. 788. Κῶδ. 4ος, σελ. 334), ὁ ὑποτεταγμένος Ῥάλλης, διερχομενὸς τοῦ

δεσπόζει τῶν Χανίων, ὅπου κατέλαβον θέσεις ὁ Βεηλέρβης τῆς Ῥούμελης Χασὰν Πασᾶς. . . . Ποῖος ὁ λόφος οὗτος, ἐφ' οὗ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ ὅπου ἐστρατοπέδευαν ὁ Χασὰν Πασᾶς, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐνταῦθα ἀναφερόμενον χωρίον, δὲν κατώρθωσα νὰ ἐξακριβώσω.

⁸⁸) 9 Ἀπριλίου 1684.

ἐν Χανίοις Ἐνετοῦ Προξένου (μετάφ. ἀριθ. 789. Κῶδ. 4ος, σελ. 334), ὁ ἐν Χανίοις ἐνετὸς ἔμπορος ὑποτεταγμένος Μιχαλάκης (μετάφ. ἀριθ. 790. Κῶδ. 4ος, σελ. 334), οἱ ἐκ τῶν κατοίκων τῶν χωρίων τῆς Ἐπαρχίας Σελίνου Γεωργιλᾶς υἱὸς Κωνσταντίνου, Τζανῆς υἱὸς Γιακουμῆ, Νικόλας υἱὸς Γιάννη καὶ ἄλλοι (μετάφ. ἀριθ. 783. Κῶδ. 4ος, σελ. 329), ὁ Γάσπαρη, Πρόξενος τῆς Ἐνετίας ἐν Χανίοις, οἱ ἐκεῖθεν ἔμποροι Μιχάλης, Σιαπάκης καὶ ἄλλοι (μετάφ. ἀριθ. 782. Κῶδ. 4ος, σελ. 329), καὶ οἱ ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ Βαρουσίου Χανίων καὶ τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς πόλεως ταύτης Κωσταντῆς υἱὸς Παπᾶ Παύλου, Ἀντώνης υἱὸς Κωσταντῆ, Κωσταντῆς καὶ Περὸς υἱὸς Γιάννη, Μπολάνης υἱὸς Νικολῆ, Γιάννης υἱὸς Νικολοῦ, Μιχάλης υἱὸς Δημήτρη, Νικολὸς υἱὸς Μιχάλη, Νικολὸς υἱὸς Μανώλη, Παπᾶ Σταμάτης υἱὸς Γεώργη καὶ ἄλλοι (μετάφ. ἀριθ. 780. Κῶδ. 4ος, σελ. 326).

11.

Κῶδιξ 4ος σελ. 462. Ἀριθ. μεταφράσεως 871.

Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Ἱεροδίκην τῆς πόλεως Χάνδακος.

Γενέσθω σοι γνωστὸν διὰ τῆς παρούσης αὐτοκρατορικῆς μου διαταγῆς, ὅτι ὁ Δεφτερδάρης τῆς Νήσου Κρήτης ἐκλαμπρότατος καὶ εὐγενέστατος Χαλήλ, οὗ αὐξηθεῖν τὸ κλέος, δι' ἀναφορᾶς του πρὸς τὸν ὑψηλὸν αὐτοκρατορικὸν μου θρόνον μοὶ γνωστοποιεῖ ὅτι, μολονότι οἱ μουκαττάδες καὶ κεφαλικοὶ φόροι τῆς Κρήτης δὲν ἐξεμισθώνοντο ποτὲ ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε Διοικητῶν, ἀλλ' ἐγένετο τοῦτο ἐκ μέρους τοῦ Δεφτερδάρη, ἐν τούτοις ὅμως, ὁ ἤδη Διοικητῆς τῆς Κρήτης Ἀχμέτ Πασᾶς, μὲ τὴν πρόφασιν ὅτι, «σὺ δὲν εὐρίσκεσο ἐδῶ τὸν Μάρτιον», ἐξεμίσθωσε μερικὸν ἀπὸ ἀνέκαθεν μὲ πλεόνασμα πωλουμένους μουκαττάδες καὶ κεφαλικοὺς φόρους εἰς τὸν Κεχαγιὰν αὐτοῦ³⁹ καὶ εἰς τοὺς ἀγάδες τῆς ἀκολουθίας του, οἰκειοποιηθεὶς συνάμα τὸ πλεόνασμα τούτων. Γνωστοποιῶν μοι δὲ οὗτος ὅτι, διὰ τῆς ἐνεργείας ταύτης τοῦ Διοικητοῦ μεγάλη προσεγένετο ζημία εἰς τε τοὺς ἄλλους καὶ εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον, αἰτεῖται, ὅπως, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ ἐκεῖσε εὐρισκομένου καὶ δι' ἱερᾶς μου διαταγῆς διορισθέντος Μπουμπασίρη, διακεκριμένου μεταξὺ τῶν ὁμοίων καὶ ὁμηλίκων του οὗ αὐξηθεῖν τὸ κλέος, ἐπιθεωρηθῶν οἱ λίσμοι τῶν ἤδη ἀγοραστῶν τῶν φόρων τούτων καὶ

³⁹) Πράγματι, ὁ Διοικητῆς Χάνδακος Ἀχμέτ Πασᾶς, εἶχεν ἀναθέσει τὴν εἰσπραξίν τῶν μουκαττάδων τῶν λιμένων καὶ τελωνείων Σητείας, Ἱεραπέτρας καὶ Μεραμπέλλου εἰς τὸν Κεχαγιὰν του Ἀλῆ Ἀγάν, ὡς τοῦτο ἐμφαίνεται ἐξ ἐγγράφου του (μπουγιουρουλντί), ἀπευθυνθέντος πρὸς τοὺς Ναίπας καὶ Μουφτηδες τῶν ἐπαρχιῶν τούτων ὑπὸ ἡμερομ. 4 Ἀπριλίου 1684 (βλ. Τ.Α.Η. Κῶδ. 4, σ. 314).

διαταχθῆ ἢ παρ' αὐτῶν καταβολὴ τῶν ὑπ' αὐτῶν ὀφειλομένων ποσῶν. Ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὄθεν, ὅπως θεωρηθῶν μέσῳ τοῦ Ἱεροδικείου οἱ λ/σμοὶ τῶν ἀγορασιῶν τῶν μουκαττάδων καὶ κεφαλικῶν τούτων φόρων καὶ ἐπὶ τῷ τέλει, ὅπως εἰσπραχθῶν τὰ παρ' αὐτῶν ὀφειλόμενα ποσά, ἐγράφη ἡ διαταγὴ μου αὐτῆ. Ἐντέλλομαι ἅμα τῇ λήψει ταύτης, ὅπως, συμμορφούμενοι πρὸς τὰ ἐν αὐτῇ, προβῆτε εἰς τὴν κλήτευσιν αὐτῶν καὶ ἐκδικάσητε μετὰ πνεύματος δικαιοσύνης καὶ ἰσότητος τὰς μὴ ἐξετασθείσας πτυχὰς τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἐὰν δὲ ἡ ὑπόθεσις ἔχη ὡς μοὶ γνωστοποιεῖται, τότε, ἐνεργοῦντες συμφώνως πρὸς τὰς ὑψηλὰς γνωμοδοτήσεις τοῦ Ἱεροῦ Νόμου, προβῆτε εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῶν λ/σμῶν τῶν τοιούτων ἀγορασιῶν καὶ φροντίσατε, μέσῳ τοῦ ὡς εἴρηται Μουμπασίρη, τὴν εἰσπραξίν τῶν καθυστερουμένων ὑπ' αὐτῶν ὀφειλῶν. Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μὴ ἐπιτρέψητε τὴν δημιουργίαν πραγμάτων ἀντιβαινόντων πρὸς τὸν Ἱερὸν Νόμον, τοὺς Κανονισμοὺς καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν μου ταύτην διαταγὴν, οὔτε νὰ δώσητε ἀφορμὴν ἀποστολῆς καὶ ἄλλης διαταγῆς διὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Οὕτω γίνωσκε καὶ εἰς τὸ Ἱερόν μου σύμβολον ἐμπιστεύθητι.

Ἐγράφη κατὰ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Ῥαμαζὰν τοῦ ἔτους χίλια ἐνε-
νήκοντα πέντε⁴⁰.

Ἐκ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ἑδρας.

Σχετικὰ μὲ τὰς αὐθαιρεσίας τοῦ Ἀχμέτ Πασᾶ εἶναι καὶ τὰ ἔγγραφα τοῦ Τ.Α.Η. Κῶδ, 4ος, σσ. 382, 383, 384, ἔνθα οἱ Πρόεδροι τῶν Ἐπαρχιῶν Μονοφατισίου Ἀντωνάκης υἱὸς Φραγκιᾶ, Καινούριου Ἱερώνυμος υἱὸς Τζώρτζη, Πυργιωτίσσης Γιάννης υἱὸς Μιχαήλ, Ρίζου Παπᾶ Ἀνδρουλῆς υἱὸς Παπᾶ Δημήτρη, καταγγέλλουν ὅτι, δι' ἀπειλῶν καὶ ἐκφοβισμῶν, ἠναγκάσθησαν εἰς τὴν πληρωμὴν φόρου ἄλατος.

12.

Κῶδιξ 4ος, σελ. 444. Ἀριθ. μεταφράσεως 818.

Ἐξοχε ἀρχηγὲ τῶν ἀρχηγῶν, μέγιστε τῶν μεγιστάνων, μεγάτιμε, σεβαστὲ καὶ ἐκλαμπρότατε, εἰς ὃν ἀρμόζει ἡ μεγάλη εὐσπλαγχνία τοῦ αἰωνίου βασιλέως, ὃ ἐπὶ ἀντιμισθία τῶν προσόδων τοῦ Σαντζακίου Τεκκέ⁴¹, καὶ Διοικητὰ τῆς ὑποδιοικήσεως ταύτης Σεῖτ Μουσταφᾶ⁴², εἶη διαρκὴς καὶ αἰωνία ἡ ἐπὶ σὲ εὖνοια.

⁴⁰) 17 Αὐγούστου 1684.

⁴¹) Αἱ περιφέρειαι Λυκίας καὶ Παμφυλίας.

⁴²) Ὁ ὄγδοος μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Χάνδακος Γεν. Διοικητῆς τῆς Κρήτης καὶ Πασᾶς τοῦ φρουρίου Χάνδακος. Ἐν τῷ ἀνεκδότῳ καταλόγῳ τοῦ Γεωργ. Νικολετᾶκη ἀναφέρεται ἀπλῶς ὡς «ὁ Σεῖτ Μουσταφᾶ Πασᾶς». Δὲν σημει-

Γενέσθω σοι γνωστὸν διὰ τοῦ παρόντος αὐτοκρατορικοῦ μου ὀρισμοῦ ὅτι, ἐπειδὴ εἶσαι εἰς ἕκ τῶν ἱκανῶν, ὀνομασιῶν καὶ ἐμπείρων ὑπαλλήλων μου καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἄξιος εὐεργεσίας καὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς μου εὐνοίας, λόγῳ τῶν ἀπειρῶν σου τούτων ἠθικῶν προσόντων ἐπεδαψίλευσα ἐπὶ σὲ τὴν βασιλικὴν μου εὐνοίαν καὶ ἠϋδόκησα διὰ τῆς παρούσης αὐτογράφου τιμίας αὐτοκρατορικῆς μου διαταγῆς νὰ σοὶ ἀναθέσω ἀπὸ τῆς ἐννάτης τοῦ μηνὸς Σαφὲρ τοῦ ἔτους χίλια ἐνενηκοντα ἕξ⁴³ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἐγριαλετίου Χάνδακος, μὲ ἀντιμισθίαν τὰς προσόδους τούτου. Πρὸς ἐκτέλεσιν καὶ γνωστοποίησιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης διωρίσθη ὁ Ἐντέλλομαι ὁθεν, ἅμα τῇ λήψει τῆς τιμίας ταύτης αὐτογράφου διαταγῆς μου, ὅπως, ἄνευ ἀναβολῆς καὶ καθυστερήσεως μιᾶς στιγμῆς ἢ μιᾶς ὥρας, μεταβῆς πάραντα εἰς τὸ Ἐγριαλέτιον Χάνδακος καὶ ἀναλάβῃς τὴν διοίκησιν τούτου. Κατάβαλλε πᾶσαν προσπάθειαν καὶ πάντα ζῆλον ἐν τῇ προστασίᾳ καὶ ὑπερασπίσει τῶν ῥαγιαδῶν ὡς καὶ ἐν τῇ ἐκτελέσει καὶ ἐφαρμογῇ τῶν λοιπῶν διαταγῶν καὶ αὐτοκρατορικῶν μου ὑπηρεσιῶν. Ἀπόστειλον τὸ ταχύτερον ἄνθρωπόν σου, ὅστις νὰ φροντίσῃ τὴν ἐκδοσιν τοῦ μπερατίου σου. Οὕτω γίνωσκε καὶ εἰς τὸ ἱερόν μου σύμβολον πίστευε.

Ἐγρᾶφη ἀρχὰς τοῦ μηνὸς Σαφὲρ τοῦ αἰσίου τοῦ ἔτους χίλια ἐνενηκοντα ἕξ⁴³.

Ἐλήφθη τῇ ἐνδεκάτῃ τοῦ μηνὸς Ῥεμπιουλαχίρ τοῦ ἔτους χίλια ἐνενηκοντα ἕξ⁴⁴.

13.

Κῶδιξ 4ος σελ. 444. Ἀριθ. μεταφράσεως 819.

Περινούστατέ μοι Μουσίρη καὶ συνετέ μοι Κυβερνήτα, ὁ περιεσκεμμένως διευθύνων τὰς κοινὰς ὑποθέσεις, ὁ τὴν κρίσιν διαπεραστικὴν καὶ τὴν γνώμην εὐστοχὸν κεκτημένος, ὁ παγιῶν τὴν βάσιν τοῦ κράτους καὶ τῆς εὐτυχίας μου, ὁ στερεῶν τὰς βάσεις τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῆς δόξης μου, ὁ περιστοιχούμενος διὰ τῶν διαφόρων χαρίτων τοῦ ὑψίστου βασιλέως, Βεζύρη μου Σεῖτ Μουσιαφᾶ Πασᾶ, Διοικητὰ τοῦ Ἐγριαλετίου τοῦ Χάνδακος, ποιῆσαι ὁ ὑψιστος Θεὸς διαρκὲς τὸ μεγαλεῖόν σου.

Γενέσθω σοι γνωστὸν διὰ τῆς παρούσης αὐτοκρατορικῆς μου διαταγῆς ὅτι δέον ὅπως σύ, ὁ ἐξοχώτατος Βεζύρης μου, δυνάμει τοῦ ἐκδο-

οὔται καὶ οὗτος ἐν τῷ γνωστῷ Καταλόγῳ τῶν Πασάδων Κρήτης (βλ. ὑποσ. 7). Αἱ ἔρευναί μου περὶ τούτου δὲν κατέληξαν εἰς θετικὰ ἀποτελέσματα.

⁴³) 6 Ἰανουαρίου 1685.

⁴⁴) 8 Μαρτίου 1685.

θέντος τιμίου τούτου αυτοκρατορικοῦ μου ὀριομοῦ, προβῆς εἰς τὴν θανάτωσιν τοῦ τέως Βαλῆ Χάνδακος Βεζῖρ Ἀχμέτ Πασᾶ καὶ ἀποστείλης τὴν κεκομμένην κεφαλὴν του εἰς τὸ αυτοκρατορικόν μου ὑποπόδιον⁴⁵ διὰ τοῦ ἐπὶ τούτοις διορισθέντος⁴⁶ οὗ εἶη διαρκὲς τὸ κλέος. Ἐπὶ τῷ τέλει ὄθεν, ὅπως ἀποφεύγῃς καὶ ἀπέχῃς ἀπὸ πάσης ἐπιφυλάξεως καὶ ὀλιγορίας καὶ ὅπως ἐνεργήσῃς συμφώνως πρὸς τοῦτο, συνετάχθη τὸ παρὸν ὑψηλὸν φερμάνιον μου. Ἄμα τῇ λήψει τούτου, ἐνεργῶν συμφώνως πρὸς τὸν αὐτόγραφον αυτοκρατορικόν μου ὀρισμὸν καὶ τὸ ἐκδοθὲν ὑψηλὸν φερμάνιον μου, νὰ προβῆς εἰς τὴν θανάτωσιν τοῦ τέως Βαλῆ Ἀχμέτ Πασᾶ καὶ νὰ ἀποστείλης τὴν κεκομμένην κεφαλὴν του διὰ τοῦ ὡς εἴρηται Μουμπασίρη εἰς τὸ αυτοκρατορικόν μου ὑποπόδιον. Ἀποφεύγων πᾶσαν ὀλιγορίαν καὶ ἐπιφύλαξιν, ἐνεργήσον ὡς ἀνωτέρω, συμφώνως τῷ ὑψηλῷ περιεχομένῳ τῆς ἱερᾶς μου ταύτης διαταγῆς.

Οὕτω γίνωσκε καὶ εἰς τὸ ἱερόν μου σύμβολον πίστευε.

Ἐγράφη ἀρχὰς Σαφὲρ τοῦ αἰοίου τοῦ ἔτους χίλια ἐνενήκοντα ἕξ⁴⁷.

Ἐλήφθη τῇ ἐνδεκάτῃ τοῦ μηνὸς Ῥεμπιουλαχίρ τοῦ ἔτους χίλια ἐνενήκοντα ἕξ⁴⁸.

Δι' ἑτέρου φερμανίου, φέροντος τὴν ἰδίαν μὲ τὸ φερμάνιον κατατομήσεως ἡμερομηνίαν, διατάσσεται ὁ Σεῖτ Πασᾶς, ὅπως προβῆ εἰς τὸν καταρτισμὸν λεπτομεροῦς πίνακος, διαλαμβάνοντος πάντα τὰ ἐν Κρήτῃ ὑπάρχοντα μετρητά, ἐπιπλα, τρόφιμα καὶ ἀντικείμενα τοῦ κατατομηθέντος τέως Διοικητοῦ τοῦ Χάνδακος Ἀχμέτ Πασᾶ, ἐπιμεληθῆ δὲ τῆς ἀποστολῆς των εἰς Κων/πολιν, ὡς δημευθέντων ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου (βλ. Τ.Α.Η. 4ος, σ. 444).

Συμφώνως πρὸς τὴν διαταγὴν ταύτην, κατηρτίσθησαν ὡς ἀκολούθως τρεῖς πίνακες: Ὁ πρῶτος πίναξ διαλαμβάνει διάφορα σκεύη καὶ ἐπιπλα ἀποσταλέντα εἰς Κων/πολιν. Ὁ δεύτερος τὰ ὑπὸ τοῦ ἤδη Διοικητοῦ Χάνδακος Σεῖτ Μουσταφᾶ Πασᾶ ἀγορασθέντα διάφορα οἰκιακὰ σκεύη, τρόφιμα κλπ., τῶν ὁποίων ἡ ἀξία ἀνέρχεται εἰς 509753

⁴⁵) Αἱ κεφαλαὶ τῶν οὕτω αυτοκρατορικῇ διαταγῇ κατατομουμένων, καταλλήλως ταριχευόμεναι, ἀπεστέλλοντο εἰς τὰ σουλτανικὰ ἀνάκτορα, ὅπου ἐναπετίθεντο ἐπὶ τινος χαμηλοῦ κίονος, εὐρισκομένου παραπλεύρως τῆς κυρίας εἰσόδου τῶν ἀνακτόρων. Ὁ κίων οὗτος ὠνομάζετο *Ibret taşı* = ἡ πέτρα τοῦ παραδειγματισμοῦ.

⁴⁶) Δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ κομιστοῦ τοῦ φερμανίου.

⁴⁷) 6 Ἰανουαρίου 1685.

⁴⁸) 8 Μαρτίου 1685.

ἄσπρα. Ὁ τρίτος τὰ ὑπὸ τοῦ Χαλήλ Ἐφένδη, Δεφτερδάρη Κρήτης, ἀγορασθέντα εἶδη ῥουχισμοῦ καὶ σκεύη, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία ἀνέρχεται εἰς 13310 ἄσπρα ἢ 111 γρόσια. Ἰδιαιτέρως ἀναφέρονται τὰ ἐκ τοῦ πλοίου ἐξαχθέντα καὶ πωληθέντα ἐμπορεύματα (σταφίδες καὶ μέλι) ἀξίας 20760 ἄσπρων ἢ γροσίων 173. Σημειοῦνται καὶ τὰ πρὸς τρίτους χρεὴ τοῦ θανατωθέντος Πασᾶ, ἀνερχόμενα, κατὰ τὴν ἱεροδικαστικὴν ἐξακρίβωσιν, εἰς 401018 ἄσπρα. Ἐπίσης, ὅτι τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικὸν του εἶχε λαμβάνειν ἀποδοχὰς 72 ἡμερῶν, ἥτοι ἄσπρα 102412. Ἰδιαίτερος πίναξ ἀναφέρει τὰ ὅσα εἶχε λαμβάνειν ὁ θανατωθεὶς παρὰ τρίτων, ἀνερχόμενα εἰς 2027920 ἄσπρα ἢ γρόσια 16899, ἥτοι 33 πουργία καὶ 389 γρόσια. Μεταξὺ τῶν ὀφειλετῶν ἀναφέρονται «ὁ ἤδη Πατριάρχης, φόρον ὑποτελής», διὰ 398520 ἄσπρα, ὁ τέως πρόεδρος τῶν κρεοπωλῶν (Κασὰπ Μπασῆ) τοῦ Παλαιοῦ Σεραγίου Στάμος, δι' ἄσπρα 240000, καὶ οἱ φόρου ὑποτελεῖς Ἀθανάσιος, Φράγκος καὶ Μετζάντης διὰ 26400 ἄσπρα. Ὁμοίως σημειοῦνται καὶ τὰ εὐρεθέντα ἐν τῷ ταμείῳ αὐτοῦ μετρητά, ἥτοι χρυσᾶ νομίσματα 2222, ἐπίχρυσα 1200, αἰγυπτιακὰ νομίσματα 2000 καὶ ἄσπρα 10502. (Βλ. Τ.Α.Η. 4ος, σσ. 391, 392, 393).

14.

Κῶδιξ 6ος, σελ. 48. Ἀριθ. μετὰφράσεως 897.

Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Διοικητὴν Χάνδακος Σεῖτ Μουσταφᾶ Πασᾶν.

Γενέσθω σοι γνωστὸν διὰ τῆς παρούσης αὐτοκρατορικῆς μου διαταγῆς ὅτι, ὡς ἐπληροφορήθην, οἱ Διοικηταὶ τῆς νήσου Κρήτης εἰσπράττουσι παρὰ μὲν τῶν πλησίον κατοικούντων ῥαγιάδων εἰς εἶδος, παρὰ δὲ τῶν μακρὰν εὐρισκομένων εἰς χρῆμα τὴν ἀξίαν σίτου, κριθῆς, ἀχύρων, ἐλαίου, προβάτων, ἀμνῶν, μέλιτος, καυσοξύλων, σταφίδων, ἐρίων, ὀρνίθων, κοιτοπούλων καὶ περιστερῶν. Ἐκτὸς ὅμως τῶν ἀναφερομένων δέκα τριῶν τούτων εἰδῶν, ἐπέβαλον οὗτοι καὶ τὸν φόρον ἄλατος, μολονότι δι' ἱερᾶς μου διαταγῆς εἶχεν ἀπαγορευθῆ ἡ εἴσπραξις τούτου. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τύπον φόρου βάρδιας⁴⁹ εἰσπράττονται παρ' ἐκάστης Ἐπαρχίας χρήματα. Ἐπίσης, καίτοι εἰς περιπτώσεις τινὰς ὁ φονεὺς τυγχάνει νὰ εἶναι γνωστός, ἐν τούτοις εἰσπράττονται χρήματα παρὰ τῶν ῥαγιάδων διὰ φόρον αἵματος. Ἐὰν δὲ θερινὴ τις ποιμνιοβοσκὴ καῖ ἰσχυρὸν δυστυχήματος, εἰσπράττεται παρ' αὐτῶν φόρος πυρκαϊᾶς. Ὅταν δὲ οἱ κάτοικοι χωρίου τινὸς μεταβαίνουν εἰς ἄλλο χωρίον, οἱ

⁴⁹) *Ve vardiya akçesi namile*: βάρδια, ἡ εἰς τοὺς πύργους φύλαξις διὰ τὴν ἔγκαιρον εἰδοποίησιν ἀποβάσεως πειρατῶν ἢ ἐχθροῦ. (Βλ. τὸ κατωτέρω δημοσιευόμενον ὑπ' ἀριθ. 15 ἔγγραφο καὶ «Κρητικὰ Χρονικὰ» Α', σ. 337).

εισπράκτορες τοῦ φόρου ἀλλοδαπῶν, ἐξερχόμενοι εἰς περιοδείαν, εἰσπράττουν παρ' αὐτῶν φόρον ἀλλοδαπῶν. Ἐπιπροσθέτουν δὲ οὗτοι εἰς τὸν κεφαλικὸν φόρον πλὴν τῶν γραφικῶν ἐξόδων καὶ ἄλλας ἐπιβαρύνσεις, αἱ ὁποῖαι ἀνῆλθον εἰς εἴκοσι τρία φορτία ἄσπρα, εἰσπράττουν δὲ καὶ ὑπὸ τύπον προσθέτου φόρου γραφικῶν παρ' ἐκάστου ὑποτελοῦς δώδεκα ἄσπρα. Οἱ δὲ Πρόεδροι τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ οἱ Πρόεδροι εἰσπράττουν παρ' αὐτῶν φόρον δώρων. Καὶ οἱ Ἱεροδῖκαι τῶν Ἐπαρχιῶν, περιερχόμενοι τὰ χωρία μετὰ τὴν εἴσπραξιν, λαμβάνουν παρ' αὐτῶν, ὑπὸ τύπον χορηγήσεως ἀδείας ταφῆς τεθνεώτων, ἄλλα χρήματα. Ἐπίσης λαμβάνουν καὶ δικαιώματα διανομῆς Μολονότι δὲ τὰ νόμιμα δικαιώματα εἶναι δέκα πέντε τοῖς χιλίοις, εἰσπράττουν οὗτοι πέραν τούτου. Ἐπίσης, καταβάλλοντες οἱ ῥαγιαδες τὸν κεφαλικὸν καὶ τοὺς κατ' ἀποκοπὴν φόρους ὑποχρεοῦνται, οἱ δυστυχεῖς οὗτοι, εἰς τὴν καταβολὴν καὶ ἄλλων ποσῶν, παρὰ τὰς κανονιστικὰς διατάξεις καὶ τὰ βιβλία

Ταῦτα πάντα πληροφορηθεῖς, καὶ ἐπὶ τῷ τέλει, ὅπως μὴ καταπιέζονται καὶ καταδυναστεύονται καὶ ὅπως ἀπαγορευθοῦν ταῦτα, ἐξεδόθη τὸ παρὸν φερμάνιον⁵⁰.

15.

Κώδιξ 4ος, σελ. 445. Ἀριθ. μεταφράσεως 861.

Τὸ περὶ δικαιοπραγίας διάταγμα τοῦ ἐξοχωτάτου διοικητοῦ⁵¹.

Σοφολογιώτατε καὶ ἐξοχώτατε κύριε Ἱεροδῖκα Χάνδακος.

Ὅταν, τῇ εὐνοίᾳ τοῦ ὑψίστου Θεοῦ, ἠλώθη καὶ κατεκτήθη ἡ νῆσος Κρήτη, ἀμέσως τότε ἐπεβλήθησαν καὶ καθωρίσθησαν ὁ τε κεφαλικὸς, ἡ ἔγγειος φορολογία καὶ ἡ δεκάτη δι' ἐντόνου καὶ διαρκοῦς ἰσχύος αὐτοκρατορικῆς ἰομοθεσίας⁵², ἡ ὁποία κατέληγε διὰ τοῦ θείου ἑδαφίου «καὶ ὅστις, μολονότι ἀκούσας καὶ λαβὼν γνῶσιν ταύτης, θελήσῃ νὰ ἀλλοιώσῃ ἢ μεταβάλῃ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας του τὴν ἐννοίαν αὐτῆς, ἅς ἔχη ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἀρὰν τοῦ ὑψίστου», παρὰ ταῦτα ὁμως, μετὰ παρέλευ-

⁵⁰) Τὸ τέλος τοῦ φερμανίου τούτου δὲν ὑφίσταται λόγῳ φθορᾶς τοῦ κώδικος. Ὡς χρόνον ἐκδόσεώς του δέον νὰ παραδεχθῶμεν τὸ ἔτος 1685, ὅποτε Διοικητῆς Χάνδακος ἦτο ὁ Σεῖτ Μουσταφᾶ Πασᾶς, πρὸς τὸν ὁποῖον καὶ ἀπευθύνεται τὸ φερμάνιον.

⁵¹) Εἰς τὴν προκήρυξιν ταύτην δίδεται ἡ ὀνομασία *Adalet Buyurultusi*, ἦτοι διάταγμα δικαιοπραγίας. Τοιαῦτα διατάγματα ἐξεδίδοντο ὑπὸ τῶν διοικητῶν τῶν Ἐπαρχιῶν, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Μ. Βεζύρου, ἐπὶ τῷ σκοπῷ προστασίας καὶ περιφρουρήσεως τοῦ λαοῦ ἀπὸ καταπιέσεων καὶ βιαιοπραγιῶν (βλ. *Mehmet Zeki Pakalın*, ἔ.ἀ., σ. 19 ἐν τῇ λέξει *Adalet emiri*).

⁵²) Ἐννοεῖ τὴν μετὰ τὴν ἄλωσην τοῦ Χάνδακος ἐκδοθεῖσαν Νέαν Κανονιστικὴν Διάταξιν (βλ. «Κρητικὰ Χρονικά» Α', σ. 87).

σιν ἐνὸς ἢ δύο μόλις ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, παρὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον, τὴν αὐτοκρατορικὴν νομοθεσίαν καὶ παρὰ τὸ αὐτοκρατορικὸν βιβλίον τῶν φορολογιῶν, ἐξακολουθητικῶς καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος ἀνεφάνησαν ἄπειροι καινοτομίαι καὶ καταπιέσεις, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἢ τε κατάστασις τοῦ τόπου καὶ ἢ θέσις τῶν πτωχῶν ῥαγιάδων μετεβλήθη ὅλον ἐπὶ τὰ χεῖρω καὶ κατήντησαν οὗτοι περισσότερον πτωχοὶ καὶ φορτικοὶ καὶ ἄξιοι περισσότερον οἴκτου καὶ εὐσπλαγχνίας. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ἕκ τῶν σοβαρωτέρων καθηκόντων καὶ ὑποχρεώσεων τῆς Αὐτοκρατορίας εἶναι ἢ τακτοποιήσεις καὶ βελτιώσεις τῆς θέσεως τῶν ῥαγιάδων, ὡς ἐκ τούτου, δι' ἐμφύτου αὐτοκρατορικῆς ἀγαθότητος καὶ ἐντολῆς αὐτοκρατορικῆς, ἀνετέθη ἢ διοίκησις τοῦ Ἐγιαλείου τοῦ Χάνδακος εἰς ἐμὲ τὸν ταπεινὸν θεράποντα, ἐπὶ τῷ τέλει περιφρουρήσεως τοῦ τόπου, προστασίας καὶ ὑπερασπίσεως τῶν ῥαγιάδων, θεραπείας τῶν κακῶς ἐχόντων καὶ ἐξοβελίσεως τῶν καινοτομιῶν. Τούτου ἕνεκεν ἔγραψα καὶ ἐξεδόθη τὸ παρὸν μπουγιουρουντί⁵³.

Νῦν ὄθεν, κατὰ τὸ σωτήριον τοῦτο ἔτος, γὰ ὑπολογίζεται ὁ καταβληθησόμενος ὑφ' ἑκάστου ῥαγιά κεφαλικὸς φόρος βάσει τοῦ βιβλίου τοῦ ἐκλαμπροτάτου Βεζύρου Ἰμπραχίμ Πασᾶ⁵⁴, γὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ σύνολον τῶν φορολογησίων ἀτόμων ἐξ ἑκάστης οἰκίας ὄλων τῶν Ἐπαρχιῶν καὶ γὰ καθορίζεται ὁ ἀναλογῶν ἐφ' ἑκάστου ὑποτελοῦς φόρος ἐξ ἴσου δι' ὄλους εἰς ἑξακόσια ἐνενηκοντα ἐννέα ἄσπρα σὺν ἐξήκοντα ἐννέα ἄσπρα δι' ἀμοιβὴν ὑπηρεσίας, ἦτοι τὸ ὄλον ἑπτακόσια ἐξήκοντα ὀκτὼ ἄσπρα. Μὲ βάσει δὲ ἑκατὸν δέκα ἄσπρα ἕκαστον ἀσλάνιον γρόσιον, γὰ εἰσπράττωνται τέσσαρα ἀσλάνια γρόσια ἢ εἰς μετρητά, μὲ τὴν τρέχουσαν τιμὴν τῆς ἡμέρας ἢ ἑκατὸν ἐννέα παράδες· οὕτω θὰ εἰσπράττειται ὁ κεφαλικὸς φόρος. Νὰ μὴ εἰσπράττωνται ἐπὶ πλέον χρήματα ὡς ἀμοιβὴ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς ἀρχηγοῦ ἢ χωροφύλακος ἢ ὑπὸ τύπον τεσκερέ. Τὰ εἰσπρατιόμενα χρήματα γὰ μὴ ζυγίζωνται. Διὰ δὲ τὸν φόρον τῶν ἀμπέλων τῶν αὐτοκρατορικῶν χωρίων θὰ εἰσπράττωνται ἐπὶ τῶν ὑπαρχόντων (στρεμμάτων), ὑπὸ τὸν ὄρον καταμετρήσεώς των, τριάκοντα τέσσαρες παράδες δι' ἕκαστον. Περισσότερα τούτων γὰ μὴν εἰσπράττωνται. Τὰ δημητριακά, ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, δὲν θὰ ἐκτιμῶνται, ἀλλὰ ὅταν φθάσῃ ἢ ἐποχὴ καὶ οἱ κάτοχοί των θερίσουν ταῦ-

⁵³) Διάταγμα, ἦτοι ἔγγραφον ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ Μ. Βεζύρου ἢ Ὑπουργοῦ ἢ Νομάρχου καὶ περιέχον διαταγὴν τινά.

⁵⁴) Διετέλεσε δύο φορές Πασᾶς τοῦ φρουρίου Χάνδακος, τὴν πρώτην κατὰ τὸ 1673 καὶ τὴν δευτέραν κατὰ τὸ 1678. Γίνεται πάντοτε λόγος εἰς τοὺς κώδικας περὶ τῆς «ἀπογραφῆς Ἰμπραχίμ Πασᾶ», ἀναλυτικὸς ὅμως πίνακας ταύτης δὲν συνήντησα. Περὶ Ἰμπραχίμ Πασᾶ βλ. καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 17 ἔγγραφον.

τα και τὰ καταστήσουν δέματα ἴσης ποσότητος, τότε οἱ Βοϊβόδαι, Σουμπασῆδες ἢ οἱ Σπαχῆδες των θὰ λαμβάνουν ὡς φόρον δεκάτης ἐπὶ τῶν ἐπτὰ δεμάτων, τὸ ἐν δέμα. Προκειμένου δὲ περὶ βρώμης, καθὼς και δι' ἄλλα παρόμοια δημητριακά, εἰς δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν ταῦτα δέματα τότε ἄς χορηγῆται ἄδεια ἀμερολήπτου και ἀκριβοδικαίως ἐκτιμήσεως των, ὡς συνέβαινε τοῦτο και προηγουμένως. Ἐναφορικῶς μὲ τὸν ἐλαιόκαρπον, εἰς ποτὲ παραμείνη ἐπὶ τῶν δένδρων και δὲ εἶναι ἐφικτὸν τὸ τίναγμα του, παρουσιάζεται δὲ ὡς ἐκ τούτου πιθανότης ζημίας τόσον διὰ τὸ Δημόσιον ὅσον και διὰ τοὺς κατόχους του λόγω ἀπωλείας και καταστροφῆς του, εἰς δὲ εἶναι και οὐδένα ἄλλον τρόπον δυνατὴ ἢ δεκάτευσίς του, τότε ἐπιτρέψατε, ὡς και προηγουμένως, τὴν ἀποστολὴν ἐμπείρων και ἀκεραίου χαρακτῆρος ἐκτιμητῶν, συστήνοντες εἰς αὐτοὺς αὐστηρῶς, ὅπως μὴ προσγίνωνται ἀδικίαι και καταπιέσεις εἰς βάρος τῶν πτωχῶν ῥαγιάδων κατὰ τὴν ἐκτίμησιν. Οἱ δὲ Πρόεδροι τῶν Ἐπαρχιῶν και οἱ Καπέταναῖοι τῶν χωριῶν νὰ μὴ λαμβάνουν ἐπὶ προφάσει δώρων διὰ τοὺς Διοικητὰς οὔτε ἐν ἄσπρον παρὰ τῶν δυστυχισμένων ῥαγιάδων. Πλὴν δὲ τῶν εἰς τὰ χωρία κατοικούντων ἐμπόρων, νὰ μὴν ἐνοχλῶνται και νὰ μὴ καταπιέζονται ὑπὸ τῶν Διοικητῶν και τῶν εἰσπρακτόρων τοῦ φόρου ἀλλοδαπῶν οἱ κάτοικοι τούτων ῥαγιάδες και τὰ φορολογήσιμα τέκνα αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ βοηθῶνται οὔτοι πάντοτε. Ἐπὶ τοῦδε και εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴν εἰσπράττεται παρ' αὐτῶν εἴτε ἐκ μέρους τῶν Διοικητῶν εἴτε παρ' ἄλλου τινός, παρὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον, ὁ φόρος τῶν ἀλλοδαπῶν. Οἱ ἱερεῖς τῶν Μονῶν, μετὰ τὴν καταβολὴν πρὸς τὸ Δημόσιον τοῦ ἐτησίου και ἀποκοπὴν φόρου, και οὐδένα λόγον νὰ ἐνοχλῶνται δι' ἄλλου τινός ἀνθαιρέτου φόρου. Ὁ παραδιδόμενος εἰς τὰς ἀποθήκας σῖτος νὰ καταμετρηῆται ἐν πλήρει δικαιοσύνη και ἀμεροληψία, μὲ βάσειν δέκα ἐξ ὀκτάδας τὸ μουζούριον. Περιπλέον τούτου νὰ μὴ λαμβάνεται. Οἱ Σπαχῆδες⁵⁵ τῶν αυτοκρατορικῶν χωριῶν νὰ συστήνουν εἰς τοὺς ῥαγιάδες τῶν χωριῶν των και νὰ τοὺς ἐνισχύουν, διὰ νὰ μὴ μένουν ἀκαλλιέργητοι οἱ ἐπιδεκτικοὶ καλλιέργειας ἀγροί των. Εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀπόρους νὰ χορηγῶνται δάνεια ἐκ τῶν δημοσίων ἀποθηκῶν. Ἐὰν δὲ, παρὰ ταῦτα, παραμένουν ἀκαλλιέργητοι οἱ ἀγροὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας τῶν καλλιερῆτων, τότε νὰ εἰσπράττεται παρ' αὐτῶν ἢ νόμιμος δεκάτη, βάσει τῆς παραγωγῆς τῶν προηγουμένων ἐτῶν και νὰ παραδίδεται αὕτη εἰς τοὺς κατόχους τῶν γαιῶν. Ὅταν δὲ οἱ ῥαγιάδες μεταφέρουν πρὸς πώλησιν εἰς τὴν πόλιν τὰ ἐμπορεύματα και τὰ δημητριακά των, νὰ μὴν ἀναμιγνύονται οἱ στρατιωτικοὶ ἢ οἱ κερδοσκόποι, διὰ νὰ ἀγοράζουν παρ' αὐτῶν ταῦτα

⁵⁵) Ἐνταῦθα μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ τιμαριούχου.

αὐθαιρέτως καὶ εἰς τιμὰς ἡλαττωμένας, ἀλλὰ νὰ δύνανται οἱ παραγωγοὶ νὰ πωλοῦν ἐλευθέρως ταῦτα ἐν τῇ ἀγορᾷ καὶ εἰς ἄς τιμὰς ζητοῦν. Οἱ εἰς τὰς Ἐπαρχίας Ναίπαι νὰ ἐκδικάζουν τὰς παρουσιαζομένας ὑποθέσεις μόνον εἰς τὸ καθορισθὲν ὡς ἔδρα τοῦ Ἱεροδικείου χωρίου. Νὰ ἀποφεύγουν πάντοτε τὴν ἐκδοσιν ἀποφάσεων ἀντιβαινουσῶν εἰς τὸν Ἱερὸν Νόμον καὶ τὰς ὑψηλὰς ἱερονομικὰς ῥήσεις, ἵνα μὴ ἐπισύρουν ἐπ' αὐτῶν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἔδαφίου «Ὅμοιοι τοῖς ἀπίστοις ἔσονται οἱ μὴ ἐκδικάζοντες συμφώνως πρὸς τὰς ἐντολὰς τοῦ ὑψίστου». Καὶ οὐδένα λόγον νὰ περιέρχονται οὔτοι ἀπὸ χωρίου εἰς χωρίον εἰσπράττοντες παρανόμως χρήματα. Οὔτε νὰ ἐνοχλοῦν τοὺς δυστυχεῖς ῥαγιαῖδες ἐπιζητοῦντες ἀγωγὰς καὶ διενέξεις ἢ δημιουργῶντες πρακτικὰ ἀγωγῶν ἀπὸ πληροφορίας τρίτων προσώπων. Νὰ μὴ λαμβάνουν χρήματα ἐπὶ τῇ προφάσει χορηγήσεως ἀδείας ταφῆς εἰς ῥαγιαῖδες ἀποβιώσαντας λόγῳ ἐγκλήματος ἢ θανατικῆς ἐκτελέσεώς των. Ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν πάντες οἱ κληρονόμοι τυγχάνουν ἐνήλικες, νὰ μὴ ἐνοχλοῦν καὶ καταπιέζουν αὐτοὺς ἐπὶ σκοπῶ ἐισπράξεως παρ' αὐτῶν, παρὰ τὸν Ἱερὸν Νόμον, δικαιωμάτων διανομῆς κληρονομίας. Ἐὰν οἱ κληρονόμοι εἶναι ἅπαντες ἀνήλικοι, ὅποτε παρίσταται ἀνάγκη διανομῆς τῶν ἐγκαταλειφθέντων κινητῶν καὶ ἀκινήτων τοῦ ἀποβιώσαντος, τότε νὰ μὴν εἰσπράττωνται δικαιώματα διανομῆς ἐπὶ τοῦ ἀκαθαρίστου ποσοῦ, οὔτε νὰ ὑπολογίζεται ἡ ἀξία αὐτῶν βάσει τῆς τιμῆς τῆς ἀγορᾶς των, ἀλλὰ νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν αἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν (τῆς διανομῆς) ἀγοραῖαι τιμαί. Νὰ συστήσετε εἰς τοὺς Ναίπας νὰ συμμορφῶνται πρὸς τὸ ῥητὸν «Προκειμένου περὶ ὀρφανικῶν περιουσιῶν, ἐστὶ ἐπιεικεῖς καὶ ἐνεργήσατε μετὰ στοργῆς». Ὅταν δὲ πρόκειται περὶ ἐπιβολῆς δικαιώματος διανομῆς, νὰ μὴν εἰσπράττεται οὔτε ἐν ἄσπρον ἢ εἰς ὄβροδος ἐπὶ πλέον τοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ νόμου καθοριζομένου ποσοῦ. Ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει νὰ γίνεται διορισμὸς Ναϊπῶν ἐπὶ ἐξαγορᾷ τῆς θέσεως. Ἐν περιπτώσει διορισμοῦ τοιούτων Ναϊπῶν, οἱ ὑπ' αὐτῶν συναπιτόμενοι γάμοι νὰ μὴ θεωρῶνται ἔγκυροι καὶ αἱ δικαστικαὶ αὐτῶν ἀποφάσεις νὰ μὴν εἶναι ἐκτελεσταί. Ἐν τῇ ἐκδόσει ἀδειῶν γάμου καὶ συμβολαίων, νὰ μὴν εἰσπράττουν οὔτοι δικαιώματα πέραν τοῦ ἀνέκαθεν καθοριζομένου ποσοῦ. Οὔτε νὰ δεικνύουν προτίμησιν τινα μεταξὺ τοῦ ἐνάγοντος καὶ ἐναγομένου ἐπὶ σκοπῶ χρηματισμοῦ, ἀλλὰ πάντοτε νὰ ἐκδικάζουν μετὰ δικαιοσύνης καὶ ἀληθείας, βασιζόμενοι εἰς τὰς ῥήσεις τοῦ θείου βιβλίου, τὰς ὁποίας καὶ νὰ ἐφαρμόζουν.

Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς οἱ φιλοδίκαιοι ἐξοχώτατοι Διοικηταὶ νὰ μὴ λαμβάνουν παρὰ τῶν δυστυχησμένων ῥαγιαῖδων φόρον αἵματος, βάρδιας, καθῶς καὶ ἄχυρα, ξύλα, κριθήν, σῖτον, μέλι, ἔλαιον, σταφίδας, ἔρια, πρόβατα, ἀμνοὺς, περιστεράς, κοτόπουλα καὶ ὄρνιθας, νὰ

μὴν ἐνοχλοῦν αὐτοὺς διὰ φόρον πυρκαϊᾶς⁵⁸ καὶ ἐν γένει νὰ μὴ λαμβάνωνται παρ' αὐτῶν χρήματα δι' οἰανδήποτε ἄλλην τοιαύτην πρόφασιν καὶ νὰ μὴ ταλαιπωρῶνται οὗτοι μὲ διαφόρου φύσεως καταναγκαστικὰ ἔργα. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀγάδες των⁵¹ νὰ μὴν ὑποβάλλουν αὐτοὺς εἰς καταναγκαστικὰ ἔργα ἄνευ ἀμοιβῆς τινος. Διότι, «οἰαδήποτε ζῶσα ὑπαρξίς, πλὴν τοῦ Θεοῦ, θέλει πῆν τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου» καὶ «πάντες οἱ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἴμεθα ἐφήμεροι, αἰώνιος εἶναι μόνον ὁ παντοδύναμος, πολυεύσπλαγχνος καὶ μακρόθυμος Κύριός σου». Ὅταν δὲ θὰ ἀποδημήσωμεν εἰς τὴν αἰωνιότητα καὶ θὰ εὐρεθῶμεν ἐνώπιον τοῦ ὑψίστου θεοῦ, θέλει τότε ἀσφαλῶς ὑπομνησθῆ ὑμῖν τὸ ῥητόν, «ὅπως οἱ ποιμένες εἶναι ὑπεύθυνοι διὰ τὸ ποίμνιόν των, οὕτω καὶ ὑμεῖς εἴθε ὑπεύθυνοι διὰ τὴν χρηστὴν διοίκησιν τῶν εἰς ὑμᾶς ἐμπεπιστευμένων ἀνθρώπων». Ἀπὸ ὑμᾶς, τοὺς φιλοδικαίους Διοικητάς, τοὺς σεβαστοὺς Μολλάδες καὶ Ἱεροδίκας τοῦ Ἰσλάμ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἡ συμμόρφωσις πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ ῥητοῦ «ἐκδικάζετε συμφώνως πρὸς τὰς θείας ἐντολάς». Δίδετε ἀναλόγους ὁδηγίας καὶ πρὸς τοὺς ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ὑφισταμένους σας, ὅπως πάντες ὑποτάσσονται εἰς τὰ κελεύσματα τοῦ ἀπεσταλμένου τοῦ Ὑψίστου, ὑπακούουν εἰς τὸν Ἱερὸν Νόμον καὶ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τὸ ῥητόν «ὁ Θεὸς δὲν εἶναι φίλος τῶν ἀδικούντων». Μὴ θεωρῆτε θεμιτὸν καὶ ἐπιτετραμμένον τὸ νὰ ἀνοίγωνται αἱ πύλαι τῶν ἀδικιῶν καὶ τοῦ τρόμου ἐπὶ τῶν κεφαλῶν τῶν ἠδικημένων καὶ καταταυραννομένων. Δέον νὰ ἀπολαμβάνουν οὗτοι πλήρους εὐτυχίας καὶ νὰ εἶναι πάντοτε τὸ ἀντικείμενον ἐλέους καὶ εὐσπλαγχνίας. Δεδομένου δὲ ὅτι οἱ δυστυχεῖς οὗτοι ῥαγιαδες ἠξιώθησαν τῆς αὐτοκρατορικῆς εὐνοίας καὶ χάριτος, ὡς ἐκ τούτου αἰτιοῦντο εἶδους ἀδικίαι καὶ καινοτομίαι δέον νὰ ἀρθοῦν ἀπὸ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐδόθη ἄφεσις⁵⁹ δι' ἅπαντα τὰ μέχρι σήμερον διαπραχθέντα ὑπ' αὐτῶν ἀδικήματα καὶ παραπτώματα, γενέσθω ὑμῖν γνωστὸν ὅτι καὶ οἱ ῥαγιαδες οὗτοι δὲν πρέπει νὰ ἀμελοῦν καὶ παραλείπουν τὸ παράπαν τὴν προσήκουσαν ἐκ μέρους των ἐκδήλωσιν πλήρους ἀφοσιώσεως, ὑπακοῆς καὶ χρηστότητος ἔναντι τῆς ἐκδηλωθείσης πρὸς αὐτοὺς αὐτοκρατορικῆς ταύτης εὐνοίας, ἀλλὰ, καθὼς ἔχουν διαταχθῆ, νὰ φρουροῦν διὰ νυκτὸς καὶ ἡμέρας τὰ φυλακεῖα των (βάρ-

⁵⁸) Ates akçesi: Φόρος, ἴσως ὑπὸ τύπον προστίμου διὰ τὰς καιόμενας θερινὰς ποιμνιοβοσκὰς (βλ. περὶ αὐτοῦ καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 14 ἔγγραφο).

⁵¹) Καὶ ἐνταῦθα μὲ τὴν ἔννοιαν τοῦ τιμαριούχου ἢ Μουκαττὰ Ἀγασί.

⁵⁹) Ἡ ἄφεσις αὕτη διὰ τὰ ἀδικήματα καὶ παραπτώματα, ἢ ὅποια θὰ εἶχε τὸν χαρακτήρα αὐτοκρατορικῆς ἀμνηστίας, ῥητῶς θὰ διελαμβάνετο εἰς τὸ κολοβόν, δυστυχῶς, φερμάνιον (ἔγγραφο ὑπ' ἀριθ. 14), βάσει τοῦ ὁποίου καὶ ἐξεδόθη ἡ παρούσα προκήρυξις.

διες)⁵⁹. Ἐὰν δὲ εἰδοποιοῦν τοὺς ἀρμοδίους διὰ τὴν ἐκάστοτε ἔλευσιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν νῆσον καὶ εἰς τὰς περιοχὰς τῶν φυλακείων των μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ δημιουργουμένην ὑποκίνησιν ἢ δὲν εἰδοποιοῦν διόλου τὰ φρούρια ἢ τοὺς Διοικητὰς καὶ Βοϊβόδας πρὸ τῆς ἐξαφανίσεως τῶν χαϊνηδων πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐχθροῦ ἢ δὲν συλλαμβάνουν αὐτοὺς ἢ συγχρωτίζονται καὶ ἔρχονται εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ χορηγοῦν εἰς αὐτοὺς σιτηρὰ καὶ ζῶα ἢ, δεικνύοντες ὀλιγωρίαν, δὲν καταγγέλλουν εἰς τοὺς δικαστὰς τοὺς μεταξὺ αὐτῶν προτιθεμένους νὰ γίνωνται χαϊνηδες ἢ νὰ δραπτεύσονται ῥαγιαδες, εἴτε ἐν περιπτώσει φόνου δὲν συλλαμβάνουν τὸν φονέα καὶ δὲν ὀδηγοῦν αὐτὸν εἰς τὸ Διβάνιον ἢ δὲν φροντίζουν νὰ γνωστοποιοῦν τὸν φονέα ἢ συμβαίνουν κλοπαὶ πραγμάτων ἀνηκόντων εἴτε εἰς αὐτοὺς εἴτε εἰς Μουσουλμάνους, τότε, διὰ τὴν προσφιλεστάτην ὑγείαν τοῦ δεδοξασμένου, φιλοδικαίου, εὐγενεστάτου καὶ μεγαθύμου Βασιλέως μας, ἃς μὴ γίνονται ἀποδεκταὶ καὶ εἰσακουσताὶ αἱ δικαιολογίαι καὶ ἀπαντήσεις των, νὰ ἐπιβάλλεται δὲ ἡ προσήκουσα τιμωρία καὶ εἰς πάντα ἐκεῖνον, ὅστις, ἐνεργῶν ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα, θὰ θελήσῃ νὰ συγχωρήσῃ αὐτούς.

Οὕτω γενέσθω ὑμῖν γνωστὸν. Τὸ παρὸν μπουγιουρουλντι καταχωρήσατε εἰς τὸν κώδικα, τὸ δὲ περιεχόμενον του γνωστοποιήσατε εἰς πάντας. Τῆ 12 Ῥεμπιουλαχιρ 1096⁶⁰.

Ἐλήφθη αὐθημερόν. Ἱερὸν μπουγιουρουλντι τοῦ ἐξοχωτάτου Μουσταφᾶ Πασᾶ, Διοικητοῦ νήσου Κρήτης.

16.

Κῶδιξ 4ος, σελ. 451. Ἀριθ. μεταφράσεως 864.

Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Διοικητὴν Χάνδακος Σεῖτ Μουσταφᾶ Πασᾶν, τὸν Ἱεροδίκην καὶ τὸν Δεφτερδάρην τῆς πόλεως ταύτης.

Γενέσθω ὑμῖν γνωστὸν διὰ τῆς παρουσίας αὐτοκρατορικῆς μου διαταγῆς ὅτι ὁ ἤδη Δεφτερδάρης τῆς Κρήτης Μεχμέτ, οὗ ἀυξηθείη τὸ κλέος, δι' ἀπεσταλμένου καὶ ἀναφορᾶς αὐτοῦ πρὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν Διβάνιον μου, μοὶ ἀναφέρει ὅτι οἱ Διοικηταὶ Χάνδακος, διὰ παντοειδῶν καινοτομιῶν ἐπιβληθεισῶν ἐπὶ τῶν ῥαγιαδῶν τῶν αὐτοκρατορικῶν χωρίων, ἅτινα καὶ παραχωροῦν ὡς σιτηρέσια εἰς τοὺς ἄνδρας τῆς ἀκολουθίας του, ἐγένοντο ὑπαίτιοι, λόγῳ τῶν ὑπ' αὐτῶν διαπραχθεισῶν ἀδικιῶν καὶ βιαιοπραγιῶν, τοῦ ἀφανισμοῦ καὶ διασκορπισμοῦ τῶν δυστυχησμένων τούτων ῥαγιαδῶν. Μοὶ ἀναφέρει συνάμα οὗτος, ὅτι οἱ

⁵⁹) Ἴδε τὴν ὑπ' ἀριθ. 49 ὑποσημείωσιν.

⁶⁰) 19 Μαρτίου 1685.

ἐκάστοτε Διοικηταὶ παραχωροῦν τὰ αὐτοκρατορικὰ ταῦτα χωρία εἰς τοὺς ἀγάδες τῆς ἀκολουθίας των δι' ἀπ' εὐθείας μπουγιουρουλντι αὐτῶν, δυνάμει τοῦ ὁποίου κατέχονται ταῦτα αὐθαιρέτως ὑπ' αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ αἰτεῖται οὗτος τὴν ἔκδοσιν αὐτοκρατορικῆς μου διαταγῆς, ἣτις νὰ διατάσῃ τὴν μὴ ἀνάμιξιν τῶν ἐκάστοτε Διοικητῶν εἰς τὰ χωρία ταῦτα, τὴν μὴ ἐπιβολὴν ὑπὸ τούτων ἐπὶ τῶν κατοίκων διαφόρων αὐθαιρέτων φόρων καὶ ἀπαιτήσεων καὶ τὴν μὴ παραχώρησιν τῶν χωρίων εἰς τοὺς ἄνδρας τῆς ἀκολουθίας των, ὡς ἐκ τούτου ἐξεδόθη ἡ παροῦσα ἱερά διαταγὴ μου. Ἐντέλλομαι ὅθεν, ἅμα τῇ λήψει τοῦ ἱεροῦ τούτου ὁρισμοῦ μου, ὅπως οἱ ἐκάστοτε Διοικηταί, συμμορφούμενοι πρὸς τὰς ἐν ἰσχύϊ διατάξεις, ἀποφεύγουν πᾶσαν ἐπιβολὴν καινοτομιῶν ἐπὶ τῶν ῥαγιαδῶν τῶν αὐτοκρατορικῶν χωρίων καὶ μὴ παραχωροῦν ταῦτα ὡς σιτηρέσια εἰς τοὺς ἄνδρας τῆς ἀκολουθίας των, διὰ νὰ μὴν ὑφίστανται ἐνοχλήσεις οἱ δυστυχησμένοι ῥαγιαδες. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ καιρὸς πωλήσεως τῶν φόρων τούτων, νὰ μὴ παραχωρῶνται ταῦτα δι' ἀπλοῦ μπουγιουρουλντι τῶν Διοικητῶν εἰς τοὺς ἄνδρας τῆς ἀκολουθίας των, ἀλλὰ νὰ πωλῶνται εἰς ἄτομα εὐποροῦντα καὶ ἐν ἀνέσει ζῶντα, φροντίζοντες συνάμα νὰ μὴ προσγίνεται ζημία τις εἰς τὸ Δημόσιον. Ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἐξῆς οἱ Διοικηταί, νὰ μὴν ἀναμιγνύονται, παραβαίνοντες τὸν Ἱερὸν Νόμον καὶ τὸν ἐν ἰσχύϊ κανονισμόν, εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

Οὕτω γινώσκετε καὶ εἰς τὸ ἱερόν μου σύμβολον ἐμπιστεύεσθε.

Ἐγρᾶφη τῇ δεκάτῃ τρίτῃ τοῦ μηνὸς Ῥεμπιουλεβὲλ τοῦ ἔτους χίλια ἑνενήκοντα ἑπτὰ⁶¹.

Ἐκ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ἔδρας.

Ἐλήφθη τῇ 14 Τζεμαζιελαχλο 1097⁶².

17.

Κῶδιξ 4ος, σελ. 451. Ἀριθ. μεταφράσεως 865.

Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Διοικητὴν Χάνδακος (δὲν ἀναφέρεται τὸ ὄνομα), τὸν Ἱεροδίκην καὶ τὸν Δεφτερδάρην τῆς Κρήτης.

Γενέσθω ὑμῖν γνωστὸν διὰ τῆς παρούσης αὐτοκρατορικῆς μου διαταγῆς ὅτι ὁ ἐν ἐνεργείᾳ Δεφτερδάρης τῆς Κρήτης Μεχμέι, οὗ αὐξηθεῖν τὸ κλέος, δι' ἀπεσταλμένου του πρὸς τὸ αὐτοκρατορικόν μου Διβάνιον, μοὶ γνωστοποιεῖ ὅτι, καίτοι εἶχε διενεργηθῆ ἀπογραφή τῶν φο-

⁶¹) 28 Ἰανουαρίου 1686.

⁶²) 28 Ἀπριλίου 1686.

ρολογησίμων οἰκιῶν τῆς νήσου Κρήτης ὑπὸ τοῦ τέως Διοικητοῦ Ἰμπραχίμ Πασᾶ⁶³, καὶ ἐπὶ τῇ βάσει ταύτης εἰσπρατίτετο ὁ κεφαλικὸς φόρος, ἐν τούτοις, ὁ Σεῖτ Μουσταφᾶ Πασᾶς προέβη κατὰ τὸ ἔτος χίλια ἑνεήκοντα ἑξ⁶⁴ εἰς νέαν ἀπογραφὴν τούτων, ἣ ὁποία καὶ τυγχάνει ἀντίθετος τῇ προηγουμένῃ. Ἐπὶ τῷ τέλει δὲ ὅπως εἰσπραττεται ὁ φόρος οὗτος κατὰ τὸ παρὸν ἔτος χίλια ἑνεήκοντα ἐπιὰ βάσει τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰμπραχίμ Πασᾶ διενεργηθείσης ἀπογραφῆς, αἰτεῖται οὗτος (ὁ Δεφετερδάσης) τὴν ἔκδοσιν ἱεροῦς ἐπὶ τούτῳ διαταγῆς μου. Γενομένης οὖν ἐρεῦνης εἰς τὰ ἐν τῷ αὐτοκρατορικῷ θησαυροφυλακείῳ φυλασσόμενα βιβλία τοῦ Ἀρχιλογιστηρίου, διεπιστώθη ὅτι ὁ μὲν ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ φορολογησίμων οἰκιῶν τῶν ῥαγιάδων ἀνέρχεται εἰς εἴκοσι ἑξ χιλιάδας ἑπτακοσίας ἑξήκοντα τέσσαρας⁶⁵, τὰ δὲ ἔσοδα τοῦ Δημοσίου μετὰ τοῦ πλεονάσματος ἀνέρχονται εἰς τὸ ποσὸν τῶν ἑκατὸν ἑνεήκοντα φορτίων καὶ δέκα ἑννέα χιλιάδων ἑπτακοσίων δώδεκα ἄσπρων. Μοὶ ἐγένετο συνάμα γνωστὸν ἐκ τῆς ὑποβληθείσης καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρχιλογιστηρίου περιληπτικῆς ἐκθέσεως (εἰσηγήσεως), ὅτι μετὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ Ἰμπραχίμ Πασᾶ, διετάχθη πράγματι ὁ Σεῖτ Μουσταφᾶ Πασᾶς, οὗ ἄπειρον εἶη τὸ κλέος, ὅπως προβῇ εἰς τὴν διενέργειαν νέας ἀπογραφῆς. Τὸ παρὸν φερυμάνιον μου ἐκδίδεται ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως μὴ ὑποσιῶσι ταλαιπωρίας οἱ δυστυχησμένοι ῥαγιάδες ἐκ τῆς διενεργηθείσης ἐσφαλισμένης μεταβολῆς τῆς ἔκπαλαι ὑφισταμένης ἀπογραφῆς καὶ ἐπὶ τῷ τέλει νὰ μὴ λαμβάνη χώραν ἐνέργειά τις ἀντιβαίνουσα πρὸς τὸν Ἱερὸν Νόμον, τοὺς ἐν ἰσχύϊ κανονισμοὺς καὶ τὸ βιβλίον ἀπογραφῆς τῶν ῥαγιάδων⁶⁶. Ἐντέλλομαι ἅμα τῇ λήψει τοῦ ἱεροῦ τούτου ὁρισμοῦ μου, ὅπως, ἐνεργοῦντες συμφώνως τῇ διαταγῇ μου ταύτῃ, μὴ ἐπιτρέψητε παραβάσεις καὶ ἀδικίας εἰς βάρος τῶν δυστυχησμένων ῥαγιάδων, προερχομένας ἐκ τῆς ἐπελθούσης ἐσφαλισμένης μεταβολῆς τῆς ἀνέκαθεν ὑφισταμένης ἀπογραφῆς τῆς νήσου Κρήτης καὶ ἐκ πράξεων

⁶³) Ἴδε περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 54 ὑποσ.

⁶⁴) 1685 μ.Χ., ὅποτε Διοικητῆς Χάνδακος ἦτο ὁ Σεῖτ Μουσταφᾶ Πασᾶς.

⁶⁵) Δὲν γνωρίζω ἐὰν ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν φορολογουμένων ἐξήχθη ἐκ τῆς ἀπογραφῆς Ἰμπραχίμ Πασᾶ ἢ ἐκ τῆς γνωστῆς ἤδη ἡμῖν μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Χάνδακος διενεργηθείσης. Ἡ «οἰκία» ἰσοδυναμεῖ περίπου πρὸς 4 ἄτομα. Τὸ ἐντιμῦθα παρεχόμενον στατιστικὸν τοῦ πληθυσμοῦ στοιχεῖον εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐνδιαφέρον, ἀφοῦ ἀφορᾷ εἰς τὸν πληθυσμὸν ὁλοκλήρου τῆς νήσου, ἐνῶ οἱ δημοσιευθέντες πίνακες τῆς πρώτης μετὰ τὴν ἄλωσιν ἀπογραφῆς (βλ. «Κρητικὰ Χρονικά» Α', σ. 84 κ.ἑξ.), παρέχουν στοιχεῖα διὰ τὸν πληθυσμὸν μόνον τοῦ ἀνατολικοῦ ἡμίσεος τῆς Κρήτης, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου.

⁶⁶) Οὐσιαστικῶς δηλαδὴ ἐννοεῖ νὰ μὴ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ ἀπογραφὴ Σεῖτ Μουσταφᾶ Πασᾶ.

ἀντιβαινουσῶν πρὸς τὸν Ἱερόν Νόμον, τοὺς ἐν ἰσχύϊ κανονισμοὺς καὶ τὸ βιβλίον ἀπογραφῆς τῶν ξαγιαδῶν. Εἰσπράτιοντες παρ' αὐτῶν τοὺς καθορισθέντας φόρους συμφώνως πρὸς τὴν αὐτοκρατορικὴν μου διαταγὴν καὶ τὸ βιβλίον τῶν φορολογιῶν, φροντίσατε, ὅπως μὴν ὑφίστανται οὗτοι ταλαιπωρίας δι' εἰσπράξεως ποσῶν πέραν τῶν καθορισθέντων. Οὕτω γινώσκετε καὶ εἰς τὸ ἱερόν μου σύμβολον ἐμπιστεύεσθε.

Ἐγράφη τῇ δεκάτῃ τρίτῃ τοῦ μηνὸς Ῥεμπιουλεβέλ τοῦ ἔτους χίλια ἑνενήκοντα ἑπτὰ⁶⁷.

Ἐκ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει ἑδρας.

Ἐλήφθη τῇ 14 Τζεμαζιελαχλο 1097⁶⁸.

⁶⁷) 28 Ἰανουαρίου 1686.

⁶⁸) 28 Ἀπριλίου 1686.

Ν. ΣΤΑΥΡΙΝΙΔΗΣ